

Jongeren in de Noordoostpolder

over hun woonomgeving, remigratie en ondernemerschap

Rijksuniversiteit Groningen

Faculteit Ruimtelijke Wetenschappen

Freek Langejan S1658263

Guus Frenaij S1607049

Jasper van Dijken S1627856

Bachelorproject

Sociale Geografie en Planologie

Februari 2011

Voorwoord

Voor u ligt ons bachelorproject. Dit project is een afsluitend vak voor de bachelor Sociale Geografie en Planologie. In dit project komen opgebouwde competenties en vaardigheden van eerder gevolgde studieonderdelen naar boven. Met dit project laten we zien wat we de afgelopen jaren aan vaardigheden en kennis hebben opgedaan bij de faculteit der Ruimtelijke Wetenschappen. Onze dank gaat uit naar mevrouw Haartsen voor haar begeleiding en nuttige kritiek. Tevens willen wij de gemeente Noordoostpolder, met in het bijzonder de heer Beelen, bedanken voor de hulp bij de dataverzameling voor dit onderzoek.

Samenvatting

Deze rapportage bevat drie hoofdstukken die allen betrekking hebben op het leven van jongeren in de gemeente Noordoostpolder. Deze drie hoofdstukken kunnen echter ook onafhankelijk van elkaar gelezen worden. De samenvatting van deze rapportage is daarom ook opgesplitst in drie delen.

Hoofdstuk een richt zich op de vraag of het aanbod en de bereikbaarheid van voorzieningen voor plattelandsjongeren bijdragen aan hun tevredenheid met hun woonomgeving. Om hier inzicht in te krijgen is een enquête opgesteld die naar duizend jongeren van 16 tot en met 29 jaar is verstuurd. Uit de resultaten van dit onderzoek blijkt dat er een samenhang is tussen de bereikbaarheid en de tevredenheid met de voorzieningen. Ook is duidelijk geworden dat de mate van tevredenheid met deze voorzieningen ook doorwerkt in de mate van tevredenheid over hun woonomgeving. Deze mate van tevredenheid komt tot uiting in de wens van de plattelandsjongeren om al dan niet te willen verhuizen naar een ander gebied.

In hoofdstuk twee is gekeken naar de motieven van jongeren tussen de 17 en 29 jaar voor migratie uit en remigratie naar de Noordoostpolder. De data hiervoor komt uit een enquête die in samenwerking met de gemeente Noordoostpolder is verstuurd naar alle jonge remigranten in de Noordoostpolder. Hieruit blijkt dat het volgen van een opleiding het belangrijkste motief is om de Noordoostpolder te verlaten en dat sociale redenen (zoals familie en vrienden die

nog in de Noordoostpolder wonen) het belangrijkste zijn voor remigratie naar de Noordoostpolder.

In het derde hoofdstuk is onderzoek gedaan naar ondernemingsgezindheid van jongeren in de Noordoostpolder. Uit een enquête onder 2050 jongeren blijkt dat er een positief verband bestaat tussen het hebben van een eigen bedrijf en het opleidingsniveau. Daarnaast werden pioniers die in de jaren '50 van de vorige eeuw naar de Noordoostpolder kwamen om te wonen en te werken geselecteerd op onder andere ondernemingsgezindheid. Het blijkt dat afstammelingen van deze pioniers significant vaker een eigen bedrijf hebben dan jongeren die niet afstammen van deze pioniers. Ten slotte is uit dit onderzoek gebleken dat in de Noordoostpolder (jonge) vrouwen vaker een eigen bedrijf hebben dan de gemiddelde Nederlandse bedrijvigheid van vrouwen.

Inhoudsopgave

Voorwoord	1
Samenvatting.....	1
Inleiding	5
Hoofdstuk 1: Vrijtijdsvoorzieningen voor plattelandjongeren	7
Inleiding	7
§ 1.1 Factoren van een goede woonomgeving voor jongeren.....	9
§ 1.2 Methodologie	12
§ 1.3 Invloeden op de verhuiscens	15
§ 1.4 Waardering en het belang van vrijtijdsvoorzieningen.....	16
§ 1.5 Waardering toegankelijkheid vrijtijdsvoorzieningen.	17
§ 1.6 Samenhang kwaliteit, toegankelijkheid en tevredenheid woonomgeving.	19
Conclusie.....	21
Aanbevelingen.....	21
Hoofdstuk 2: Remigratie naar de Noordoostpolder	22
Inleiding	22
§ 2.1 Migratie van plattelandgebieden en remigratie	22
§ 2.2 Methodologie en kenmerken remigrant	24
§ 2.3 Vertrek uit de Noordoostpolder.....	27
§ 2.4 Terugkomst naar de Noordoostpolder.....	29
Conclusie.....	33
Hoofdstuk 3: Ondernemerschap van jongeren in de Noordoostpolder.....	34
Inleiding.	34
§ 3.1 Theorie over ondernemerschap.	35
§ 3.2 Methodologie over ondernemerschap.	36
§ 3.3 Afwijkende sectoren van ondernemingsgezindheid in de Noordoostpolder.....	37

§ 3.4 Ondernemerschap van jongeren in de Noordoostpolder.	42
§ 3.5 Ondernemerschap van afstammelingen van de pioniers in de Noordoostpolder.	45
§ 3.6 Man-vrouw verhoudingen van ondernemerschap in de Noordoostpolder.	46
Conlusie.....	47
Aanbevelingen.....	47
Conclusie.....	49
Literatuurlijst.....	50
Bijlage	55

Inleiding

De geschiedenis van de gemeente Noordoostpolder begon in 1918 toen de regering besloot om Zuiderzee gedeeltelijk in te polderen. In 1942 viel de Noordoostpolder droog en 20 jaar later werd de Noordoostpolder officieel een gemeente (Gemeente Noordoostpolder, 2011).

In de jaren '50 van de vorige eeuw kwamen de eerste mensen naar de Noordoostpolder om te wonen en te werken. Deze pioniers werden geselecteerd op bepaalde criteria zoals kerkelijke gezindte, ondernemerschap en betrokkenheid bij het maatschappelijk leven. (Heide, 1957). Tevens werd gestreefd naar een demografische samenstelling van de gemeente met verschillende leeftijdscategorieën.

Tijdens de periode waarin de pioniers naar de Noordoostpolder kwamen, was er in de planning sprake van een periode die zich kenmerkt door kwantiteit in plaats van kwaliteit (Roo en Voogd, 2007). De jongeren van tegenwoordig leven tegenwoordig meer in een periode waarin de planning gericht is op kwaliteit. Daarom is gekeken in hoeverre jongeren van tegenwoordig, die wonen in de Noordoostpolder, tevreden zijn met de voorzieningen in hun leefomgeving. In hoofdstuk een wordt daarom de vraag gesteld in hoeverre kwaliteit en toegankelijkheid van vrijetijdsvoorzieningen bijdragen aan de mate van tevredenheid met de woonomgeving. Er wordt in dit hoofdstuk voornamelijk aandacht besteedt aan de factoren voor een goede leefomgeving voor jongeren. Daarbij is onderzocht in hoeverre voorzieningen (of het gebrek hieraan) resulteren in een verhuiscens om weg te gaan uit de Noordoostpolder. Aan de hand van een enquête onder 1000 jongeren uit de Noordoostpolder zijn hiervoor gegevens ingewonnen.

Ondanks dat de Noordoostpolder een plattelandsgebied is lijken jongeren die de Noordoostpolder verlaten zich er nog voldoende verbonden mee te voelen om op jonge leeftijd weer te remigreren.

In hoofdstuk twee is daarom onderzocht waarom jongeren in de Noordoostpolder zijn vertrokken uit de Noordoostpolder en daarna weer terugkeerden. Eerst is er gekeken naar de redenen van vertrek. Vervolgens is er onderzocht waarom deze jongeren weer terugkeerden naar de Noordoostpolder. Aan de hand van een enquête onder 1050 jongeren die terug migreerden naar de Noordoostpolder zijn de data ingewonnen.

In hoofdstuk drie is onderzoek gedaan naar ondernemerschap van jongeren in de Noordoostpolder. De belangrijkste vragen in dit hoofdstuk zijn in hoeverre opleiding een rol speelt voor het beginnen van een eigen bedrijf. Daarnaast is onderzocht of afstammelingen van pioniers sneller een eigen bedrijf beginnen dan jongeren die niet afstammen van pioniers. Ten slotte is onderzocht of er een verschil is tussen mannen en vrouwen en het beginnen van een eigen bedrijf. De ingewonnen data is geselecteerd op basis van de 2 bovengenoemde enquêtes.

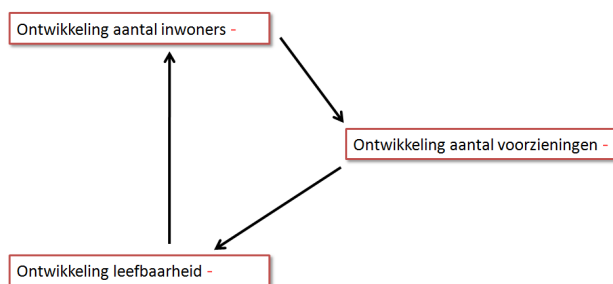
Hoofdstuk 1: Vrijtijdsvoorzieningen voor plattelandsjongeren

Freek Langejan

Inleiding

De jeugd heeft de toekomst en het platteland heeft de jeugd nodig om zijn (economische) vitaliteit te behouden om een goede leefomgeving voor jong en oud te bieden. Door de ontgroening van het platteland zal de levendigheid er anders af nemen stellen Simon et al. (2007). Jongeren zijn naast een belangrijke groep plattelandsbewoners echter ook een erg mobiele groep. Vooral voor opleiding en werk trekken zij vaak van het platteland naar de stad. Het is dan nog maar de vraag of zij uiteindelijk terug zullen keren. Ook op het platteland duren de processen van schaalvergroting voort. Dit kan leiden tot een afname van de voorzieningen die het wonen op het platteland aantrekkelijk maken. Dit is een neerwaartse vicieuze cirkel die het contrast tussen het platteland en de stad kan vergroten volgens Thissen (2009). Ook wordt er in de literatuur gesuggereerd dat het platteland voor jongeren een steeds minder goede woonomgeving wordt door een afname van het voorzieningen aanbod en de beperkte vervoersmogelijkheden van deze groep (Simon, et al. 2006).

Figuur 1.1 : Leefbaarheid – De negatieve spiraal.

(Bron: Wat houdt een (krimpend) dorp leefbaar en vitaal? (Thissen 2009))

Overigens zijn inwoners uit plattelandsgemeenten over het algemeen tevredener met hun woonomgeving dan stedelingen (WoON 2006). Echter wordt de groep jongeren vaak vergeten in dit soort onderzoeken volgens Matthews et al (2000) Er zijn volgens hun maar weinig studies die in gaan op hoe is om op te groeien in plattelandsgebieden met weinig voorzieningen. Zij zijn van mening dat er voor veel jongeren geen sprake is van een rurale idylle om op te groeien op het platteland, maar dat vooral verveling de realiteit is. Voor kleine kinderen lijkt het platteland juist een goede plaats te zijn om op te groeien. Zodra deze

kinderen echter in de puberteit komen voldoet het platteland niet meer zo goed aan hun wensen. Dit onderzoek richt zich op de groep plattelandsjongeren in de leeftijdscategorie die daarna komt, namelijk die van 16 tot en met 29 jaar.

In dit onderzoek ligt de focus op de voorzieningen die volgens jongeren van belang zijn voor een goede leefomgeving. Er wordt gekeken naar de beleving van de kwaliteit en de toegankelijkheid van deze voorzieningen in de gemeente Noordoostpolder en in hoeverre dit bijdraagt aan de tevredenheid van plattelandsjongeren met hun woonomgeving. De hoofdvraag van het onderzoek luidt:

“Dragen de kwaliteit en toegankelijkheid van vrijetijdsvoorzieningen bij aan de tevredenheid met de woonomgeving van plattelandsjongeren (in de gemeente Noordoostpolder)?”

Om deze vraag te kunnen beantwoorden is in samenwerking met de gemeente Noordoostpolder een enquête opgezet en verspreid onder duizend inwoners van deze gemeente van 16 tot en met 29 jaar. In 2008 is door Cramer en Sow reeds een onderzoek gedaan naar onder meer de voorzieningen voor jongeren in de gemeente Noordoostpolder. Dat onderzoek richtte zich op jongeren van 13 tot en met 23 jaar en was beschrijvend van aard. Dit onderzoek richt zich meer op de verbanden tussen de respondentkenmerken en de tevredenheid met de woonomgeving.

In paragraaf één wordt beschreven welke factoren van belang zijn voor een goede woonomgeving voor jongeren. In paragraaf twee wordt de methodologie beschreven. Paragraaf drie behandelt de waardering van de jongeren over de kwaliteit van de vrijetijdsvoorzieningen. Hoe de tevredenheid met de woonomgeving, als afgeleide van de verhuiscens, is te verklaren uit de achtergrond kenmerken van de groep jongeren wordt in paragraaf vier behandeld. In paragraaf vijf wordt beschreven hoe toegankelijk de vrijetijdsvoorzieningen voor jongeren zijn en welk belang de jongeren hechten aan de verschillende voorzieningen. Uiteindelijk wordt in paragraaf zes de samenhang tussen kwaliteit en toegankelijkheid van de vrijetijdsvoorzieningen voor jongeren en hun tevredenheid met de woonomgeving beschreven. Tot slot eindigt dit hoofdstuk met de belangrijkste conclusies.

§ 1.1 Factoren van een goede woonomgeving voor jongeren

Er is sprake van een goede woonomgeving als deze de mogelijkheden biedt om in de behoeften van een individu of groep te voorzien. Dit is voor iedere sociaal demografische groep verschillend. Een voor de één leefbare omgeving hoeft dat voor een ander niet per se te zijn (Cox, et al. 2009). De leefbaarheid van een gebied bestaat uit verschillende onderdelen. Voor jongeren dient een goede leefomgeving aan andere criteria voldoen dan voor ouderen.

Volgens Cox et al. (2009) wordt bij het analyseren van de leefbaarheid van een gebied vaak de volgende onderdelen onderscheiden:

- de kwaliteit en tevredenheid over de woning en de woonomgeving
- hoe de veiligheid ervaren wordt
- de gemeenschapszin (sociaal kapitaal)
- de kwaliteit en het aanbod van welzijnsvoorzieningen en –activiteiten
- de kwaliteit en kwantiteit van winkel- en horecavoorzieningen
- de mate waarin aan cultuur- en sport beoefening kan worden gedaan
- de mobiliteit en vervoersmogelijkheden
- de mogelijkheden die de directe omgeving voor recreatie biedt
- de economische vitaliteit van de omgeving
- de groene kwaliteit van de omgeving
- de kansen die een omgeving biedt ten aanzien van persoonlijke ontwikkeling (opleiding)

Deze onderdelen zijn ruwweg te verdelen in de volgende vier groepen:

- woning en woonomgeving
- werk en opleidingsmogelijkheden
- mobiliteit
- voorzieningen

De mate waarin deze vier groepen voldoen aan de behoeften van plattelandsjongeren bepaalt voor hen de leefbaarheid van, en de tevredenheid met de woonomgeving. Uiteindelijk dragen al deze factoren zo bij aan hun wens om wel of niet te verhuizen.

Woning en woonomgeving

De kwaliteit en tevredenheid over de woning en de woonomgeving is een belangrijke indicator voor de tevredenheid met de woonomgeving. Jongeren moeten op de woningmarkt vaak concurreren met doorstromers uit het stedelijk gebied. Hierdoor zijn de huizenprijzen op het platteland gestegen en dit heeft gezorgd voor relatief hoge woonlasten op het platteland (Simon, et al. 2006). Wat betreft de woonplaats kan er een onderscheid gemaakt worden tussen het meer en minder verstedelijkte gebied. In het meer verstedelijkte gebied zijn allerhande voorzieningen over het algemeen dichter bij dan in het minder verstedelijkte gebied. Dit heeft niet alleen gevolgen voor het aanbod van voorzieningen maar ook voor de bereikbaarheid hiervan. In de gemeente Noordoostpolder kan een onderscheid gemaakt worden naar stedelijkheidsklasse tussen de kern Emmeloord en het gebied daarbuiten (CBS 2011). Daardoor valt te verwachten dat de bereikbaarheid van de voorzieningen in Emmeloord beter gewaardeerd dan de bereikbaarheid van de voorzieningen buiten Emmeloord.

Werk en opleidings mogelijkheden

De kwaliteit van de leefsituatie op het platteland lijkt minder goed te zijn dan die in de stad omdat veel jongeren naar de steden wegtrekken voor het volgen van een opleiding of het vinden van een baan (Huigen en van der Aa 2000). Volgens Jensch (2006) zijn plattelandsjongeren de meest benadeelde en beperkte groep qua kansen omdat er op het platteland relatief meer banen voor laagopgeleiden met beperkte carrière mogelijkheden zijn.

Mobiliteit

Een voorziening kan wel aanwezig zijn in de buurt maar de mogelijkheid om deze te gebruiken en de tevredenheid ervan hangt nauw samen met de bereikbaarheid. Dit geldt zeker voor rurale gebieden waar onderlinge afstanden groter zijn dan in stedelijke gebieden (Van der Kooij 2003). De meeste jongeren hebben niet de luxe van een auto maar moeten het doen met het openbaar vervoer, de fiets of de brommer. Uit eerder onderzoek van Cramer en Sow (2008) is gebleken dat circa twee derde van de jongeren uit de gemeente Noordoostpolder de kwaliteit van het openbaar vervoer als matig tot slecht kwalificeert. Een derde van de jongeren is van mening dat de laatste mogelijke busverbinding voor hun activiteiten in de avonden te vroeg is.

Voorzieningen

Jongeren in de leeftijd van 12 tot en met 24 jaar hebben ongeveer zes uur vrijetijd per dag. Een aanzienlijk gedeelte van hun tijd hebben ze dus vrij te besteden. De mogelijkheden die de woonomgeving geeft om hier een goede invulling aan te kunnen geven kunnen om die reden van invloed zijn op de tevredenheid van de jongeren met de woonomgeving.

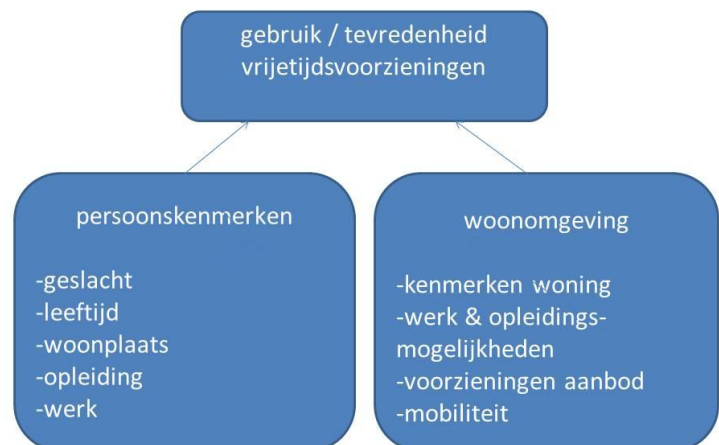
De meeste vrije tijd wordt doorgebracht achter de televisie en in contact met familieleden en vrienden, gevolgd door sporten en uitgaan (CBS 2003). Het kijken van televisie en het contact onderhouden met familieleden en vrienden is niet afhankelijk van de woonomgeving. De voorzieningen om te kunnen sporten en uit te kunnen gaan zijn dat wel. Om deze reden zijn het aanbod, de kwaliteit en de bereikbaarheid van deze voorzieningen van invloed op de leefbaarheid van het platteland voor jongeren. Als dit niet het geval is creëren jongeren in de dun bevolkte gebieden soms hun eigen 'horeca gelegenheden' bij een gebrek aan officiële ontmoetingsplaatsen. Deze zogenaamde 'keten' zijn vaak te vinden op de erven van een van de ouders en zijn een alternatief voor de slecht bereikbare horeca (Haartsen en Strijker 2010).

Voor de zogenaamde 'hoge orde' voorzieningen verdwijnen van het platteland en concentreren zich meer in de stedelijke gebieden (Van der Kooij 2003) De alledaagse voorzieningen clusteren zich op het platteland steeds meer op één plaats of zelfs binnen een gebouw. Deze

multifunctionele accommodaties zorgen ervoor dat het voorzieningen niveau op het platteland min of meer gehandhaafd en bereikbaar blijft voor de plattelandsbewoners (Ball en van der Kooij 2004).

Figuur 1.2 samenhang gebruik / tevredenheid
vrijtijdsvoorzieningen, de persoonskenmerken en de
kenmerken van de woonomgeving

Hieruit komt naar voren dat voor plattelandsjongeren wonen, werk en opleidingsmogelijkheden, mobiliteit en (vrijtijds)voorzieningen de belangrijkste bijdrage leveren aan de leefbaarheid van hun woonomgeving. Deze dragen hiermee, samen met de persoonskenmerken van de plattelandsjongeren, zowel direct als indirect bij aan hun tevredenheid met de woonomgeving. Dit leidt tot het model zoals te zien in figuur 1.2.

§ 1.2 Methodologie

Om inzicht te krijgen in het belang van en de kwaliteit en toegankelijkheid van vrijtijdsvoorzieningen voor jongeren is in samenwerking met de gemeente Noordoostpolder een enquête opgezet (zie bijlage 1). Middels een gestratificeerde steekproef uit de gemeentelijke basisadministratie is naar duizend jongeren, in de leeftijd van 16 tot en met 29 jaar, een uitnodiging verstuurd om deel te nemen aan een online enquête over vrijtijdsbesteding en het gebruik van voorzieningen door hen in de gemeente Noordoostpolder.

Om te bepalen of de respondenten tevreden zijn met hun woonomgeving is de verhuiscens als indicator genomen. Immers wanneer de jongeren niet tevreden zijn met woonomgeving zullen ze eerder geneigd zijn om te verhuizen. In de enquête is een open vraag opgenomen

waarin de respondenten aan konden geven of ze later in de gemeente Noordoostpolder wilden blijven wonen of niet.

Op basis van de literatuurverkenning is een model opgesteld wat in de verdere paragrafen getoetst is. Omdat in dit onderzoek een binaire variabele (de wens om wel of niet te verhuizen) verklaard wordt uit meerdere binaire en ordinale variabelen en een ratio variabele, is gebruik gemaakt van logistische regressie. In tabel 1.1 wordt een overzicht gegeven van de verschillende variabelen die in deze analyse opgenomen zijn.

Tabel 1.1 overzicht variabelen

(afhankelijke) variabele	type variabele	waarden variabelen
leeftijd	ratio	16 tot 29 jaar
geslacht	binair	man = 0 vrouw =1
woonplaats	binair	buitengebied=0 Emmeloord=1
opleidingsniveau	ordinaal	VMBO=1 MBO=2 HAVO=3 VWO=4 HBO=5 WO=6
werk	binair	geen werk=0 wel werk=1
tevredenheid sport	ordinaal	1 (zeer tevreden) - 5 (zeer ontevreden)
tevredenheid uitgaan	ordinaal	1 (zeer tevreden) - 5 (zeer ontevreden)
bereikbaarheid sport	ordinaal	1 (zeer goed) - 5 (zeer slecht)
bereikbaarheid uitgaan	ordinaal	1 (zeer goed) - 5 (zeer slecht)

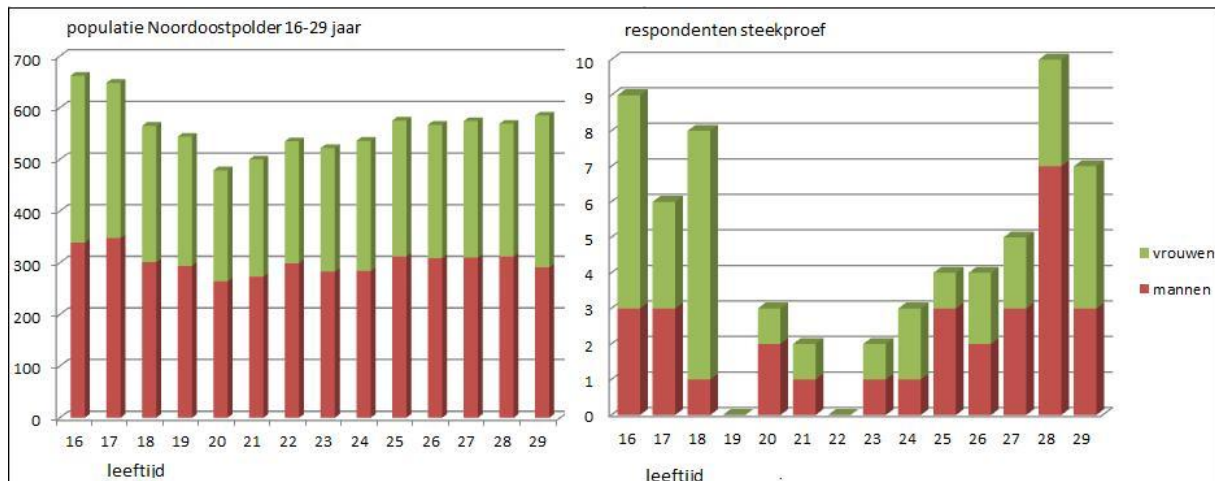
(bron: enquête 2010)

Door middel van het toepassen van logistische regressie is geanalyseerd welke factoren in welke mate bijdragen aan de tevredenheid met de woonomgeving. Daarnaast wordt de samenhang tussen de variabelen onderling middels de Chi2 toets gemeten. Daar waar het aantal cases te beperkt is om deze toetsen uit te kunnen voeren is gebruik gemaakt van de Fisher's exact toets. In die gevallen zijn de verschillende categorieën van de variabelen samengevoegd om aan de voorwaarden van deze toetsen te voldoen. Bij ratiovariabelen die de mate van tevredenheid of bereikbaarheid aangeven wordt de onderlinge afstand tussen de

verschillende gradaties gelijk verondersteld. Deze aanname van ‘equidistante intervallen’ maakt de data bruikbaar voor de verschillende statistische toetsen.

In 2010 woonden er in de gemeente Noordoostpolder 7706 jongeren in de leeftijd van 16 tot en met 29 jaar. Hiervan zijn er willekeurig 1000 per brief uitgenodigd om deel te nemen aan een online enquête. Er is gekozen voor een online enquête omdat deze te groot was om per post te verspreiden en om te zorgen voor een zo groot mogelijke respons. Van deze duizend benaderde (plattelands)jongeren uit de gemeente Noordoostpolder hebben er 94 deelgenomen aan de enquête. Hiervan zijn 75 enquêtes dermate goed ingevuld dat ze meegenomen zijn in dit onderzoek. De respons valt, in vergelijking met de enquête die afgenomen is voor de hoofdstukken twee en drie, tegen.

Figuur1.3 populatie en respondenten naar leeftijd en geslacht (absolute aantallen)

(bron: CBS 2010 & enquête 2010)

Uit figuur 1.3 blijkt dat het aantal jongeren tussen de 19 en 24 jaar ondervertegenwoordigd is in de groep respondenten. De verdeling tussen het aantal mannen en vrouwen binnen de groep respondenten is wel conform de populatie. In de volgende paragrafen zijn de verschillende leeftijden terug gebracht naar twee groepen om deze met behulp van de Fisher’s exact test te toetsen op verschillen. De twee groepen zijn die van jongeren van 16 tot en met 21 jaar en van 22 tot en met 29 jaar. De data voldoet op deze manier aan alle voorwaarden om deze statistisch te toetsen.

§ 1.3 Invloeden op de verhuiscens

In het model in figuur 1.2 komt naar voren dat respectievelijk geslacht, leeftijd, opleidingsniveau, werk, woonplaats en de kwaliteit en de bereikbaarheid van vrijetijdsvoorzieningen van invloed kunnen zijn op de tevredenheid van de woonomgeving voor plattelandjongeren. Al deze factoren hebben daarmee een indirecte invloed op hun verhuiscens. Deze verhuiscens is in dit onderzoek als indicator genomen voor de tevredenheid met de woonomgeving. Door middel van een logistische regressie wordt geschat hoe groot de kans is voor een jongere uit de gemeente Noordoostpolder om te willen verhuizen en welke factoren in welke mate hier aan bijdragen. In model 1 zijn alleen de respondentkenmerken als afhankelijke variabelen opgenomen. In model 2 is daarnaast de tevredenheid van de respondenten met de voorzieningen om te sporten en om uit te gaan toegevoegd. In model 3 zijn daarnaast de bereikbaarheid van deze voorzieningen eveneens opgenomen.

Tabel 1.2 de invloed van de respondent kenmerken en de tevredenheid met en de bereikbaarheid van de vrijetijdsvoorzieningen

model 1: De invloed van de respondentkenmerken op de verhuiscens			model 2: de invloed van de respondent kenmerken hun tevredenheid met de vrijetijdsvoorzieningen op de verhuiscens			model 3: de invloed van de respondent kenmerken en hun tevredenheid met en de bereikbaarheid van de vrijetijdsvoorzieningen op de verhuiscens		
variabele	B	sig	variabele	B	sig	variabele	B	Sig
leeftijd	-0,26	0,059*	leeftijd	30,302	0,991	leeftijd	-3,321	0,999
geslacht	0,737	0,386	geslacht	107,116	0,994	geslacht	17,432	1
woonplaats	-1,169	0,252	woonplaats	-146,635	0,994	woonplaats	-42,718	0,999
opleidingsniveau	-0,428	0,139	opleidingsniveau	-109,368	0,99	opleidingsniveau	-6,22	1
werk	-2,22	0,13	werk	134,131	0,995	werk	40,451	0,999
			tevredenheid sport	-139,036	0,992	tevredenheid sport	-22,361	0,999
			tevredenheid uitgaan	128,915	0,994	tevredenheid uitgaan	58,703	0,998
						bereikbaarheid sport	-68,458	1
						bereikbaarheid uitgaan	-20,854	0,999
Chi2=12,426			Chi2=25,127			Chi2=21,270		
N=41			N=21			N= 18		

*p<0,10 **p<0,05 *** p<0,01

(bron: enquête 2010)

Uit de resultaten in tabel 1.2 waarin de voorzieningen om te sporten en uit te gaan komen geen significante uitkomsten naar voren. Ook in model 3 van deze tabel waarin de bereikbaarheid van de voorzieningen is meegenomen in de analyse geeft geen significante uitkomsten. Waarschijnlijk komt dit door het beperkte aantal cases. In de volgende paragrafen wordt dit per onderdeel uitgesplitst en met andere statistische toetsen geanalyseerd. Wel blijkt dat vooral de leeftijd, het opleidingsniveau en het wel of niet hebben van werk ($p < 0,15$) van invloed zijn op de verhuishens en daarmee op de tevredenheid met de woonomgeving.

§ 1.4 Waardering en het belang van vrijetijdsvoorzieningen

Plattelandsbewoners zijn vooral tevreden met hun woonomgeving als er een goed en gevarieerd aanbod van voorzieningen is. Opvallend is dat op nationaal niveau naarmate de klasse van stedelijkheid afneemt de tevredenheid met de voorzieningen in de buurt toeneemt. (Steenbekkers, et al. 2006) In dit soort onderzoek worden de specifieke voorzieningen voor jongeren echter vaak vergeten en wordt vooral gefocust op de goede kanten van het leven op het platteland; de zogenaamde “rural idyll”. (Matthews, et al. 2000)

De waardering van de kwaliteit van vrijetijdsvoorzieningen is subjectief van aard. Voor verschillende sociaal demografische groepen kan hetzelfde aanbod heel anders ervaren worden. In dit onderzoek is de tevredenheid van de gebruikers als indicator genomen voor de kwaliteit van de vrijetijdsvoorzieningen. Het volgende citaat illustreert het mogelijke verschil in tevredenheid met de voorzieningen voor twee verschillende groepen:

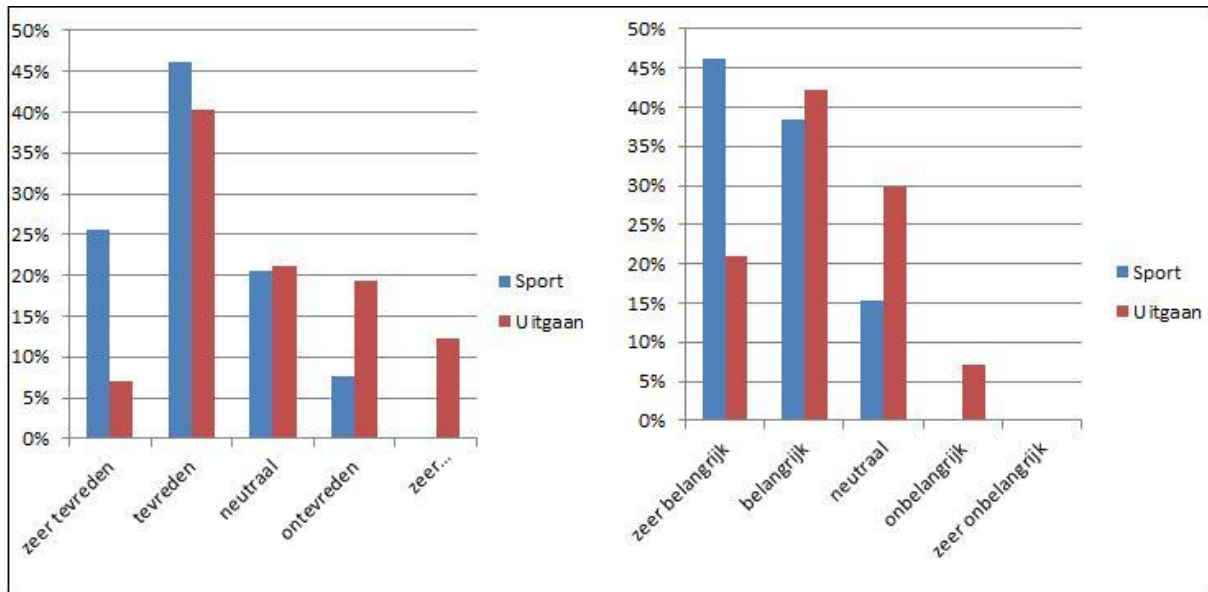
“Het is wel oké in de Noordoostpolder. Voor kinderen is het prima, want je hebt er best veel. Maar voor jongeren vanaf ongeveer 18 is er niet zo veel te beleven.”

(bron: enquête 2010)

Uit eerder onderzoek in de Noordoostpolder is gebleken dat voorzieningen om te sporten en uit te gaan het belangrijkste soort vrijetijdsvoorzieningen voor jongeren zijn (Cramer en Sow 2008). Dit beeld wordt bevestigd in de voor dit onderzoek gehouden enquête. Het merendeel

van de respondenten geeft aan dit beide manieren van vrijetijdsbesteding voor hun belangrijk zijn zoals te zien is in de tweede grafiek in figuur 1.4.

Figuur 1.4 tevredenheid respondenten met de voorzieningen om te sporten en uit te gaan hoe belangrijk deze manier van vrijetijdsbesteding voor de respondenten is

Sport: N=39

Uitgaan: N=57

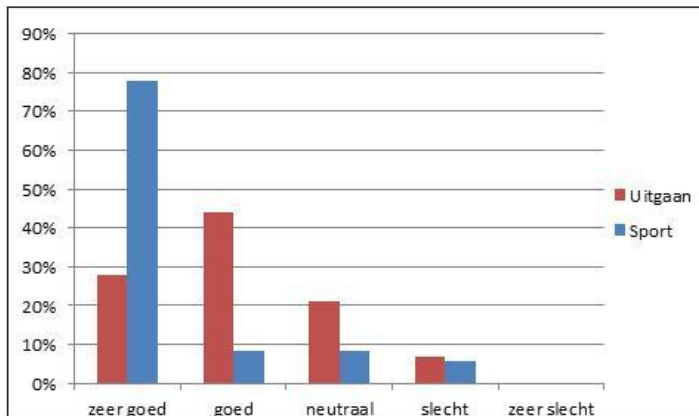
(bron: enquête 2010)

Uit de gehouden enquête blijkt dat het grootste gedeelte van de jongeren uit de gemeente Noordoostpolder tevreden is over de mogelijkheden die er zijn om te sporten of om uit te gaan zoals te zien is in figuur 1.4. Opvallen is dat de jongeren zijn meer tevreden over de voorzieningen om te sporten dan over de uitgaansvoorzieningen. Toch is alsnog een kwart van jongeren (zeer) ontevreden over de uitgaansmogelijkheden. In paragraaf 6 wordt gekeken of de mate van tevredenheid met deze voorzieningen samenhangt met de tevredenheid van woonomgeving.

§ 1.5 Waardering toegankelijkheid vrijetijdsvoorzieningen.

Uit de resultaten van de enquête blijkt dat zowel de voorzieningen om uit te gaan als om te sporten over het algemeen goed bereikbaar zijn. Vooral van de voorzieningen om te sporten is de waardering van de bereikbaarheid hoog blijkt uit figuur 1.5. Wellicht komt dit doordat sport meer dan uitgaan een zeer lokaal karakter heeft. Elke kleine kern heeft zijn eigen sportclubs en sportvoorzieningen.

Figuur 1.5 waardering bereikbaarheid sport en uitgaansvoorzieningen in de gemeente Noordoostpolder

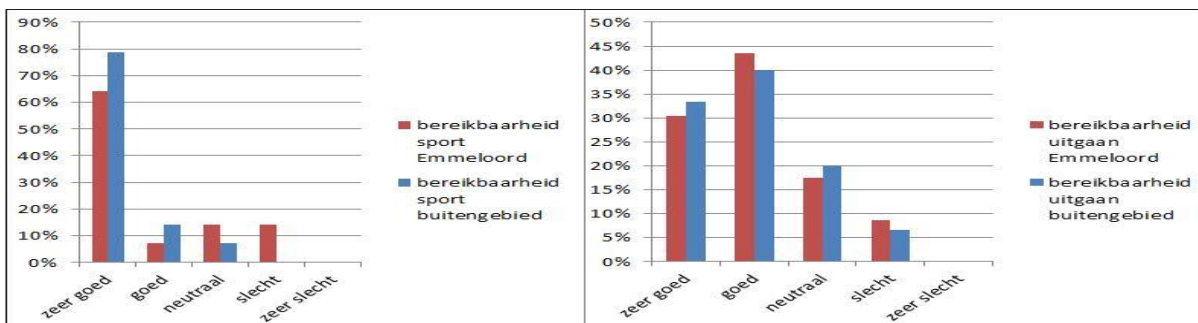
Sport: N=37

Uitgaan: N=44

(bron: enquête 2010)

Aangezien Emmeloord stedelijker is dan het gebied er om heen, valt er te verwachten dat de vrijetijdsvoorzieningen hier beter bereikbaar zijn dan in het gebied daarbuiten. Uit de resultaten van de gehouden enquête blijkt echter geen duidelijk verschil in de bereikbaarheid van de voorzieningen tussen die in Emmeloord en in het gebied daarbuiten zoals te zien is in de figuur 1.6.

Figuur 1.6 verschil in bereikbaarheid voorzieningen tussen Emmeloord en het gebied buiten Emmeloord

Sport: N=28

Uitgaan N=48

(bron: enquête 2010)

De sportvoorzieningen in de gemeente Noordoostpolder zijn volgens de meerderheid van de respondenten zeer goed bereikbaar. De voorzieningen om uit te gaan zijn minder goed bereikbaar dan die voor sport, maar de meerderheid van de respondenten is hier toch tevreden mee.

§ 1.6 Samenhang kwaliteit, toegankelijkheid en tevredenheid woonomgeving.

Op basis van de theorie lijkt het logisch dat de jongeren pas tevreden zijn met de vrijetijdsvoorzieningen als deze voor hun ook goed toegankelijk zijn. De tevredenheid van de jongeren met deze voorzieningen zou dus toe moeten nemen naarmate deze beter bereikbaar zijn.

Tabel 1.3 samenhang tussen bereikbaarheid en tevredenheid van vrijetijdsvoorzieningen

Sportvoorzieningen		Tevredenheid		Uitgaansvoorzieningen		Tevredenheid	
	tevreden	ontevreden			tevreden	ontevreden	
Bereikbaarheid				Bereikbaarheid			
goed	77%	23%	100%	goed	58%	42%	100%
slecht	40%	60%	100%	slecht	0%	100%	100%

p<0,02 N= 36
(bron: enquête 2010)

p<0,01 N=43

Uit de resultaten van de enquête blijkt dat er een significant verband is tussen tevredenheid met vrijetijdsvoorzieningen en de bereikbaarheid hier van. Naarmate deze voorzieningen beter bereikbaar zijn de respondenten er tevredener over. De mate van bereikbaarheid van deze voorzieningen draagt dus bij aan de kwaliteit er van zoals te zien is in tabel 1.3. Dit geldt voor zowel voorzieningen om te sporten als voor voorzieningen om uit te gaan.

Tabel 1.4: invloed van tevredenheid met vrijetijdsvoorzieningen op de verhuishwens

Sportvoorzieningen		verhuishwens		Uitgaansvoorzieningen		verhuishwens	
tevredenheid	nee	ja		tevredenheid	nee	ja	
tevreden	68%	32%	100%	tevreden	89%	11%	100%
ontevreden	50%	50%	100%	ontevreden	44%	56%	100%

p<0,415 N=27

p<0,012 N=36

(bron: enquête 2010)

Uit de resultaten van de enquête blijkt dat de verhuishwens van de respondenten samenhangt met hun tevredenheid over de uitgaansvoorzieningen zoals te zien is in tabel 1.4. Naarmate zij

hier meer tevreden over zijn, zijn zij minder geneigd te verhuizen. De kwaliteit van de uitgaansvoorzieningen heeft dus een significante invloed op de tevredenheid met de woonomgeving. De mate van tevredenheid over de sportvoorzieningen lijkt geen invloed te hebben op de verhuiscens waarvan de tevredenheid over de woonomgeving is afgeleid.

De tevredenheid van de jongeren met de vrijetijdsvoorzieningen hangt dus nauw samen met de bereikbaarheid er van. De mate van tevredenheid is van invloed op de verhuiscens. Indirect heeft de bereikbaarheid van deze voorzieningen invloed op de verhuiscens, en daarmee hun tevredenheid met hun woonomgeving. Voor uitgaansvoorzieningen geldt dit overigens sterker dan voor sportvoorzieningen.

Conclusie

Concluderend kan gesteld worden dat zowel de kwaliteit en toegankelijkheid van vrijetijdsvoorzieningen voor jongeren uit de gemeente Noordoostpolder bijdragen aan hun tevredenheid met de woonomgeving. In dit onderzoek is de verhuisswens als indicator genomen voor de tevredenheid met de woonomgeving. Deze verhuisswens wordt beïnvloed door zowel de kwaliteit, gemeten naar tevredenheid, als door de toegankelijkheid, gemeten aan de hand van de bereikbaarheid, van de vrijetijdsvoorzieningen. Er is niet te zeggen in hoeverre deze factoren bijdragen aan de tevredenheid met de woonomgeving. Een hogere respons had het wellicht mogelijk gemaakt om dit met behulp van logistische regressie te toetsen.

De kwaliteit van de voorzieningen om uit gaan leveren een grotere bijdrage aan de tevredenheid met de woonomgeving dan de sportvoorzieningen. Over het algemeen zijn de jongeren uit de gemeente Noordoostpolder tevreden met zowel de voorzieningen om uit te gaan als die voor het beoefenen van hun sport.

Het is opvallend is dat er nauwelijks verschil is tussen de kwaliteit en toegankelijkheid, gemeten aan de hand van de tevredenheid en bereikbaarheid, van de in dit onderzoek getoetste vrijetijdsvoorzieningen tussen jongeren uit Emmeloord en jongeren van buiten Emmeloord.

Aanbevelingen

In dit onderzoek zijn jongeren van 19 tot en met 24 jaar ondervertegenwoordigd in de groep respondenten. Daarnaast is het aantal respondenten aan de lage kant om algemeen geldende uitspraken te doen over de gehele populatie van jongeren uit de gemeente Noordoostpolder. Een aanvullend onderzoek met een hogere respons kan hier meer inzicht in verschaffen.

Hoofdstuk 2: Remigratie naar de Noordoostpolder

Guus Frenaij

Inleiding

Jongeren in plattelandsgebieden staan na het afronden van hun middelbare school voor de belangrijke keuze: blijven wonen op het platteland of migreren naar elders voor een baan of hogere opleiding. Veel jongeren zullen zich gedwongen voelen om het plattelandsgebied te verruilen voor een stedelijke omgeving. Hierbij verlaten ze zowel hun ouderlijk huis als de plaats waar ze opgegroeid zijn en waar ze zich sterk verbonden mee kunnen voelen (Jones, 1999). Het is mogelijk dat de jonge migrant na de verhuizing naar een stad voor opleiding of werk weer terug keert naar het plattelandsgebied. In dit onderzoek staat remigratie naar de Noordoostpolder centraal. De hoofdvraag van dit onderzoek is: wat zijn de motieven voor jonge remigranten om terug te keren naar de Noordoostpolder?

In paragraaf twee zullen de belangrijkste bevindingen van eerdere onderzoeken naar remigratie beschreven worden. In paragraaf drie zal de methodologie beschreven worden alsmede de kenmerken van de remigrant in de Noordoostpolder. Paragraaf vier gaat in op het vertrek uit de Noordoostpolder. Vervolgens worden de redenen voor terugkomst beschreven in paragraaf vijf. Het hoofdstuk sluit af met de belangrijkste conclusies.

§ 2.1 Migratie van plattelandsgebieden en remigratie

De belangrijkste redenen die in de literatuur genoemd worden voor jongeren om plattelandsgebieden te verlaten zijn werk en opleiding (Garasky 2009, Thissen et al 2010, Jones 1999). Door globalisatie en een sterke toename van geografische en sociale mobiliteit zijn jongeren steeds minder gebonden aan de arbeid- en opleidingskansen in de geboorteplaats. Jongeren kijken over de grenzen van hun geboorte regio op zoek naar een hogere opleiding of baan (Garasy, 2002, Thissen et al, 2010). Het keuzeproces van opgroeiende jongeren is complex, en vele factoren spelen een rol bij het maken van de keuze of ze al dan niet hun geboorteplaats zullen verlaten. Een belangrijk factor hierin is de gebondenheid van de jongeren met de plaats van geboorte (Johnson et al. 2005).

Hoe sterker ze zich met de plaats van geboorte verbonden voelen, hoe kleiner de kans zal zijn dat ze het plattelandsgebied verruilen voor de stad (Garasky, 2002). Een belangrijke reden

voor deze sociaal territoriale plaatsgebondenheid is de migratie geschiedenis van deze jongeren en hun (voor)ouders (Pollini, 2005). Jongeren met ouders die zijn opgegroeid in hetzelfde plattlandsgebied zullen minder snel migreren dan jongeren met ouders die ergens anders vandaan komen (Bjarnson en Thorlindson, 2006). Echter door ontwikkelingen in technologie en mobiliteit zullen jongeren zich niet meer automatisch sterk verbonden voelen met hun geboorteplaats (Thissen et al, 2010). Volgens Jamieson (2000) zullen jongeren die zich verbonden voelen met hun geboorteplaats vaker alsnog migreren, en jongeren die zich minder verbonden voelen zullen vaker alsnog blijven. Van de groep jongeren die zich verbonden voelt met hun geboorteplaats en toch migreert is te verwachten dat ze snel zullen remigreren.

Onder migratiewetenschappers bestaat een zekere overeenstemming dat migratie lang niet altijd iets wat mensen slechts één keer in hun leven doen. Migratie naar de ene plaats hangt vaak weer samen met vervolg- of remigratie naar een andere of dezelfde plaats. Het is dan ook bekend dat sommige mensen na migratie ook weer terugkeren naar de plaats waar ze vandaan kwamen. Echter naar redenen voor remigratie is minder onderzoek gedaan dan naar de redenen waarom mensen ergens wegtrekken (Niedomysl en Amcoff, 2010).

De meeste onderzoeken naar binnenlandse remigratie zijn gebaseerd op data zoals census en andere vestigingsdata hierbij wordt niet gekeken naar de persoonlijke motieven. (Niedomysl en Amcoff, 2010). Uit een aantal van deze onderzoeken blijkt dat in verschillende westerse landen (Australië, Canada, Finland, Duitsland en Spanje) ongeveer 25 procent van de alle binnenlandse migranten als remigrant gezien kan worden (Newbold en Bell, 2001; Newbold, 2001; Kauhanen en Tervo, 2002; Hunt, 2004; Stillwell en Coll, 2000).

Migratie in het algemeen wordt vaak verklaard aan de hand van economische- en arbeidsmotieven. Bij remigratie spelen deze factoren een kleinere rol dan bij ander soort migratie (Pekkala, 2003). Uit onderzoek van Rosenbaum (1993) naar remigratie in Canada kwam naar voren dat hoger opgeleiden significant minder vaak terug migreren dan lager opgeleiden. Volgens Pekkala, 2003, zijn remigranten (in Finland) vaker werkloos en zijn met name economisch minder sterke regio's populaire plaatsen voor remigratie. Op basis van dit soort bevindingen is de theorie ontstaan dat remigranten vaak niet economisch succesvol zijn geweest in hun pre-remigratie plaats, en dus "terugvluchten" naar de veilige thuis basis (Niedomysl en Amcoff 2010). Economische- en arbeidsmotieven spelen volgens deze theorie dus wel degelijk een rol, echter Newbold en Bell (2001) beargumenteren in hun onderzoek dat

dit soort simpele succesvol of niet-succesvol theorieën niet altijd van toepassing zijn. Zij laten in hun onderzoek zien dat remigranten de beslissing om terug te migreren vaak al gemaakt hebben voordat ze hun geboorteplaats verlaten. Hierdoor worden andere economische factoren op de “tijdelijke” bestemming van minder belang.

Een aantal onderzoeken waarbij direct gevraagd werd naar de motieven van de remigratie laten zien dat met name sociale factoren een groot belang spelen bij motieven voor remigratie. In een onderzoek naar remigranten in de regio Magdenburg (Duitsland) van Dienel et al (2006) komt naar voren dat 60% van de remigranten terug kwamen vanwege familie of heimwee. Ook een onderzoek naar remigranten in twee Chinese provincies laat zien dat sociale redenen en familie de belangrijkste motieven voor remigratie zijn (Wang en Fan, 2006). In een onderzoek in Finland naar de mogelijke motieven voor remigratie naar een plattelandsregio (Kainuu) was “terug naar de roots” de meest genoemde reden. Ook “nature and environment” is een vaak genoemde reden (Heikilä en Korhonen, 1995).

Ook in een meer recent onderzoek naar het verschil in motieven van migranten en remigranten in Zweden, van Nedomysl en Amcoff (2010), komt naar voren dat remigranten iets vaker “social reasons” aangeven als reden voor remigratie dan gewone migranten. Ook “employment” wordt vaker genoemd als reden bij de remigranten. Als mogelijke verklaring hiervoor geven Nedomysl en Amcoff (2010) het netwerk van sociale contacten die remigranten hebben. Een andere belangrijke conclusie van dit onderzoek is dat remigranten vaker naar plattelandsgebieden verhuizen.

§ 2. 2 Methodologie en kenmerken remigrant

In de periode van 1-1-2005 tot 30-09-2010 hebben 4139 jongeren (17 tot 29 jaar) zich gevestigd in de Noordoostpolder. Jongeren die in deze periode vaker dan één keer naar de Noordoostpolder zijn verhuisd worden hierbij één keer geteld. (GBA, Noordoostpolder, 2010)

Van deze jongeren kunnen er 1532 (37%) als remigrant beschouwd worden. Dit is meer dan 25% die in andere onderzoeken vaak genoemd wordt (Newbold en Bell, 2001; Newbold, 2001; Kauhanen en Tervo, 2002; Hunt, 2004; Stillwell en Coll, 2000). Dit kan komen doordat deze onderzoeken gebaseerd zijn op alle migranten in land, en dit onderzoek kijkt alleen naar jongeren die remigreren naar de Noordoostpolder. Volgens Pekkala (2003) vindt remigratie vaker plaats naar economisch minder sterke regio's.

Jonge migranten in dit onderzoek worden beschouwd als remigrant indien: de jonge migrant geboren is in de Noordoostpolder, de jonge migrant, in genoemde periode, eerder woonachtig is geweest in de Noordoostpolder of indien aan beide voorwaarden wordt voldaan. Het is mogelijk dat een deel van de jonge migranten die nu als niet-remigrant zijn geclassificeerd toch een remigrant zijn. Dit is het geval als ze niet in de Noordoostpolder geboren zijn en voor 1-1-2005 woonachtig zijn geweest in de Noordoostpolder. Helaas is hierover er geen betrouwbare informatie te vinden.

Van de 1532 remigranten wonen er nog 1051 in de Noordoostpolder. Om meer informatie over de groep remigranten te verkrijgen is er in samenwerking met de gemeente Noordoostpolder naar alle 1051 remigranten (hierna “populatie” genoemd) die nog steeds in de Noordoostpolder wonen een enquête verstuurd (zie bijlage 2). Hiervan zijn er 188 (ongeveer 18 %) teruggestuurd. Om te onderzoeken of de respondenten afwijken van de populatie van 1051 remigranten is voor zowel de populatie als voor de respondenten gekeken naar leeftijd, geboorteplaats, geslacht, woonplaats voor remigratie en woonplaats na remigratie.

De gemiddelde leeftijd van de respondent op het moment dat hij/zij vertrok uit de Noordoostpolder is 19 jaar. Over de leeftijd van vertrek voor de populatie is geen informatie.

De gemiddelde leeftijd van de populatie op het moment van terugkeer naar de Noordoostpolder is 23,04 en die van de respondenten 23,13. Er is geen significante afwijking in de gemiddelde leeftijd van de respondenten ten opzichte van die van de populatie. Deze gemiddelden maken het aannemelijk dat de meeste jonge migranten zijn vertrokken na hun middelbare schoolperiode om een opleiding

buiten de Noordoostpolder te volgen, om direct weer terug te keren naar de Noordoostpolder. In de populatie is 77% geboren in de Noordoostpolder tegenover 86% van de respondenten. Van deze 86% (161 respondenten) is 48% (77 respondenten) niet naar de geboorteplaats geremigreerd. In

Top-10 pre-migratie plaatsen populatie	% v.d. Populatie	% v.d. Respondenten
1. Groningen	16	21
2. Urk	10	1
3. Leeuwarden	8	13
4. Zwolle	7	16
5. Amsterdam	7	1
6. Gemeente Steenwijkerland	3	0
7. Utrecht	3	2
8. Lemsterland / Lemmer	3	3
9. Enschede	3	3
10. Dronten	2	2

de populatie is 49 % man, bij de respondenten is dit 33%. Er zijn relatief meer vrouwelijke respondenten dan in de populatie.

In tabel 2.1 is aan de hand van de top-10 pre-remigratie woonplaatsen het percentage dat in die plaats gewoond heeft weergegeven voor zowel de populatie als de respondenten.

Opvallend is dat van de populatie 10% tussentijds in Urk gewoond heeft. Hiermee is Urk, op Groningen na, de populairste tussentijdse woonplaats. Van de respondenten heeft slechts 1% tussentijds in Urk gewoond. Ook opvallend is dat er onder de respondenten procentueel meer mensen tussentijds gewoond hebben in HBO- of universiteitssteden in de buurt van de Noordoostpolder (Groningen, Leeuwarden, Zwolle, Enschede). Voor Amsterdam geldt het omgekeerde. Uit steden zonder hogere onderwijsinstelling (Dronten, Gemeente Steenwijkerland en Urk) zijn minder respondenten dan je op basis van de populatie zou verwachten.

Iets meer dan de helft van de respondenten heeft HBO als hoogst afgeronde opleiding tegenover ongeveer 10 procent met een universitaire opleiding. Ongeveer 30% van de respondenten heeft MBO als hoogst afgeronde opleiding. Het lijkt er op dat mensen met een HBO of MBO opleiding vaker terugkeren naar de Noordoostpolder dan mensen met een Universitaire opleiding. Dit lijkt in overeenstemming met de resultaten van Rosenbaum (1993) die concludeerde dat hoger opgeleiden in Canada significant minder vaak remigreren dan lager opgeleiden.

In tabel 2.2 wordt de woonplaats na terugkomst naar de Noordoostpolder van de populatie vergeleken met die van de respondenten. Duidelijk is dat een grote meerderheid, na remigratie, in Emmeloord gaat wonen (Bijna 50 procent voor beide groepen). In de woonplaats na terugkomst lijken geen grote afwijkingen tussen beide groepen te zijn.

Top-10 post-remigratie plaatsen populatie	% v.d. Populatie	% v.d. Respondenten
1. Emmeloord	49	47
2. Marknesse	9	9
3. Tollebeek	7	4
4. Espel	6	6
5. Luttelgeest	5	4
6. Ens	5	7
7. Nagele	5	4
8. Rutton	5	7
9. Creil	4	5
10. Bant	4	3

§ 2.3 Vertrek uit de Noordoostpolder

Van de respondenten gaf 80 % aan dat ze uit de Noordoostpolder zijn vertrokken

voor het volgen van een opleiding elders. 5% gaf aan te zijn vertrokken omdat ze buiten de Noordoostpolder gingen werken. 15% gaf “anders” als reden. In de categorie “anders” zijn het hebben van een partner buiten de Noordoostpolder en het volgen van een stage de meest genoemde redenen. Volgens Garasky (2009) en Thissen et al. (2010) zijn het volgen van een opleiding en werk de belangrijkste redenen voor jongeren om een plattelandsgebied te verlaten. Wat betreft het volgen van een opleiding, komt dat ook in dit onderzoek naar voren. Werk wordt bij de respondenten een stuk minder belangrijk gevonden, dit kan komen doordat jongeren die vertrekken voor werk meer gebonden zijn aan hun nieuwe woonplaats en dus minder snel terugkeren naar de Noordoostpolder.

Tabel 2.3 Indien opleiding/werk wel aanwezig in de NOP alsnog vertrokken?

		N=188		Eigen bedrijf?		Geboren in NOP?		Hoogst genoten opleiding			Totaal
		Man	Vrouw	Ja	Nee	Ja	Nee	Universiteit	HBO	MBO	Respondenten
		%	%	%	%	%	%	%	%	%	%
Als opleiding/werk wel aanwezig was,	Ja	32	32	40	31	31	26	39	31	28	32
	Nee	35	48	35	46	41	52	33	45	44	43
alsnog vertrokken?	Mischien	33	20	25	24	27	22	28	24	28	25

De meeste respondenten (43%) gaven aan niet te verhuizen indien zijn of haar opleiding of werk wel in de Noordoostpolder aanwezig was geweest. In tabel 2.3 is het percentage dat al dan niet verhuist was als de opleiding / werk wel in de Noordoostpolder aanwezig voor verschillende categorieën weergegeven. Opvallend is dat 52% van de respondenten die niet in de Noordoostpolder geboren is ook de Noordoostpolder niet zou verlaten, tegenover 41% van de respondenten die wel in de Noordoostpolder geboren is. Het lijkt er niet op dat jongeren die in de Noordoostpolder geboren zijn minder vaak zullen migreren, in tegenstelling tot wat Bjarnson en Thorlindson (2006) beweren. Het verschil kan ook komen door de kleine groep respondenten die niet in de Noordoostpolder geboren is.

Universitair opgeleiden geven vaker (39%) aan alsnog te zijn vertrokken indien hun opleiding wel in de Noordoostpolder aanwezig was geweest dan respondenten met een HBO (31%) en

MBO (28%) opleiding. Er lijkt alleen een verschil te bestaan tussen “Universtiteit” enerzijds en “HBO” en “MBO” anderzijds.

Er is in geen één categorie een significant verschil gevonden. Dit kan in de categorieën “eigen bedrijf”, “geboren in de NOP” en “Hoogst afgeronde opleiding” te maken hebben met een scheve verdeling (weinig respondenten met een eigen bedrijf, weinig niet in de Noordoostpolder geboren, weinig universitair opgeleiden). Bij het onderscheid naar geslacht lijkt het aannemelijk dat hier geen verbanden zijn.

Tabel 2.4 Stond terugkomst al vast?

		N=188									
		Geslacht		Eigen bedrijf?		Geboren in NOP?		Hoogst genoten opleiding			Totaal
		Man	Vrouw	Ja	Nee	Ja	Nee	Universiteit	HBO	MBO	Respondenten
		%	%	%	%	%	%	%	%	%	%
Stond terugkomst al vast?	Ja	49	38	67*	37*	42	30	25	44	42	41
	Nee	51	62	33	63	58	70	75	56	58	59

*= $p > 0,02$ (Chi-kwadraat waarde: 6,54)

Uit het onderzoek van Newbold en Bell (2001) komt naar voren dat remigranten de keuze om te remigreren vaak al gemaakt hebben voordat ze vertrekken. Hiermee geven ze aan dat economische factoren op de tijdelijke bestemming van minder belang zijn dan altijd gedacht werd. Uit tabel 2.4 blijkt dat voor de Noordoostpolder 41% van alle respondenten tijdens hun vertrek al wist dat ze weer terug zouden komen. Voor respondenten met een universitaire opleiding ligt dit percentage op 25%. Het lijkt er op dat het voor jongeren met een MBO of HBO opleiding van te voren vaker vast dat ze terugkeren dan voor jongeren met een Universitaire opleiding. Dit lijkt in overeenstemming met Rosenbaum (1993) die concludeerde dat in Canada hoger opgeleiden significant minder vaak remigreren dan lager opgeleiden. Het verschil is niet significant, dit kan te maken hebben met de kleine groep (10%) universitair opgeleiden.

Wel is er een significant verband tussen het hebben van een eigen bedrijf en de zekerheid om weer naar de Noordoostpolder terug te keren. Van alle respondenten met een eigen bedrijf gaf 66,7 procent dat terugkomst naar de Noordoostpolder al vast stond. Aannemelijk is dat jongeren die een eigen bedrijf hebben, al tijdens hun vertrek wisten dat ze dit bedrijf zouden beginnen of overnemen.

§ 2. 4 Terugkomst naar de Noordoostpolder

In de periode dat de jongeren buiten de Noordoostpolder woonachtig waren kwamen ze gemiddeld acht dagen per maand in de Noordoostpolder. In de enquête is gevraagd om op een schaal van een tot vijf de belangrijkheid van bepaalde redenen om de

Noordoostpolder te bezoeken te waarderen.

Uit figuur 2.1(hierbij is uitgegaan van equidistante intervallen) blijkt dat het bezoeken van ouders gemiddeld het belangrijkste is.

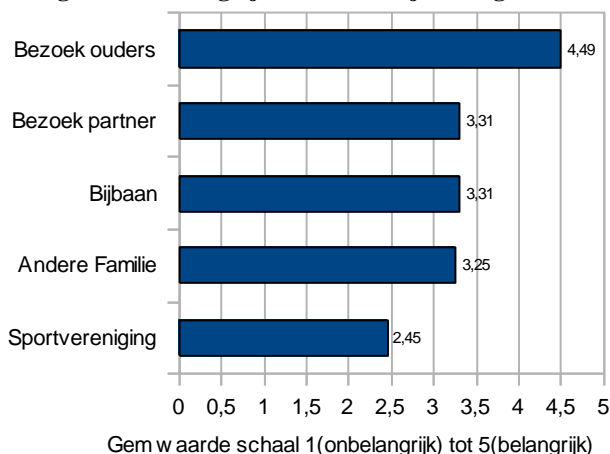
In de enquête is niet gevraagd naar de belangrijkheid van het opzoeken van vrienden. Bij “anders” hebben 45 respondenten (24 % van alle respondenten en 66% van alle respondenten die een andere reden hebben ingevoerd) aangeven vrienden als zeer belangrijk te waarderen voor het bezoeken van de Noordoostpolder. Het bezoeken van ouders en vrienden lijken dus de belangrijkste redenen om de

Noordoostpolder te bezoeken in de periode dat de jongeren woonachtig waren buiten de Noordoostpolder.

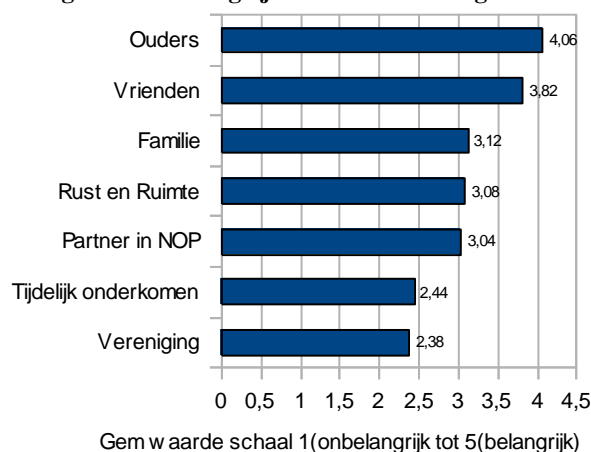
In figuur 2.2 zijn op dezelfde manier (uitgaande van equidistante intervallen) de gemiddelden weergegeven voor de redenen om terug te migreren naar de Noordoostpolder.

Hieruit blijkt dat ook voor het terugkeren naar de Noordoostpolder "ouders die nog in de Noordoostpolder wonen" en "Vrienden die nog in de Noordoostpolder wonen" het belangrijkste worden gevonden. Dat deze sociale redenen zo belangrijk gevonden worden voor remigratie is in overeenstemming met eerdere onderzoeken naar remigratie. Ook hierin werden kwam naar voren dat sociale redenen de belangrijkste

Figuur 2.1 Belangrijkheid tussentijds terugkeren

Figuur 2.2. Belangrijkheid redenen terugkomst

factoren voor remigratie zijn (Dienel et al. 2006; Niedomsyl en Amcoff, 2010; Wang en Fan, 2006 en Heikliä en Korhonen, 1995).

In het onderzoek van Niedomsyl en Amcoff (2010) is ook “employment” een vaak genoemde reden. Als verklaring hiervoor worden de sociale contacten die men al heeft in de plaats waar men opgegroeid genoemd.

In dit onderzoek is niet gevraagd naar de reden “werk”. Van de 50 respondenten die “anders” als belangrijk tot zeer belangrijk noemde hebben 27 respondenten (54% van de respondenten die de categorie “anders” hebben ingevuld) “werk” ingevuld.

Bij de reden “tijdelijke onderkomen” gaat het om jongeren die tijdelijk zonder werk zitten en daarom tijdelijk weer bij hun ouders zijn gaan wonen. Deze reden wordt op vereniging na het onbelangrijkst gevonden. Hiermee lijkt de theorie dat remigranten vaak niet economisch succesvol zijn geweest in hun tijdelijke woonplaats en daarom “terug vluchten” naar hun geboorteplaats niet van toepassing op de jonge remigranten in de Noordoostpolder.

Ook is er gekeken of geslacht, opleidingsniveau, het nu hebben van een eigen bedrijf en wel of niet geboren in de Noordoostpolder van invloed zijn op de mate van belangrijkheid voor de verschillende redenen om te remigreren naar de Noordoostpolder.

Om dit te onderzoeken zijn de de categorieën “zeer onbelangrijk” en “onbelangrijk” samengevoegd tot “onbelangrijk”. De categorieën “zeer belangrijk” en “belangrijk” zijn samengevoegd tot de categorie “belangrijk”. De resultaten hiervan zijn weergegeven in tabel 2.5

Tabel 2.5 Belangrijkheid redenen terugkomst

	Geslacht		Eigen bedrijf?		Geboren in NOP?		Hoogst genoten opleiding			Totaal
	Man %	Vrouw %	Ja %	Nee %	Ja %	Nee %	Universiteit %	HBO %	MBO %	Respondent %
Ouders										
Onbelangrijk	6	5	10	4	5	5	17	1	6	5
Neutraal	35	14	60	15	22	15	17	21	21	21
Belangrijk	60*	81*	30	80	73	80	67	78	72	75
Familie										
Onbelangrijk	35	23	30	27	26	48	56	26	20	28
Neutraal	33	30	50	29	33	24	19	31	33	31
Belangrijk	33	47	20	44	42	29	25	43	47	41
Vrienden										
Onbelangrijk	9	13	5	13	12	10	39	7	13	11
Neutraal	28	18	15	22	22	20	28	16	23	21
Belangrijk	63	70	80	66	67	70	33	77	64	68
Rust en Ruimte										
Onbelangrijk	29	32	30	32	32	30	53	33	23	31
Neutraal	29	22	15	26	22	45	12	20	33	25
Belangrijk	42	46	55	43	46	25	35	47	44	44
Vereniging										
Onbelangrijk	51	66	67	60	62	50	70	60	58	61
Neutraal	18	12	17	14	13	22	6	15	20	15
Belangrijk	31	22	17	26	25	28	24	25	23	25
Partner										
Onbelangrijk	48	35	50	38	40	39	59	33	41	40
Neutraal	29	11	17	18	18	22	6	18	21	18
Belangrijk	23*	54*	33	44	42	39	35	49	38	43
Tijdelijk onderkomen										
Onbelangrijk	54	56	67	54	57	40	59	56	55	55
Neutraal	19	11	17	13	13	20	6	11	22	15
Belangrijk	27	33	17	33	30	40	35	33	24	30

* = $p < 0,01$ (Chi kwadraat)

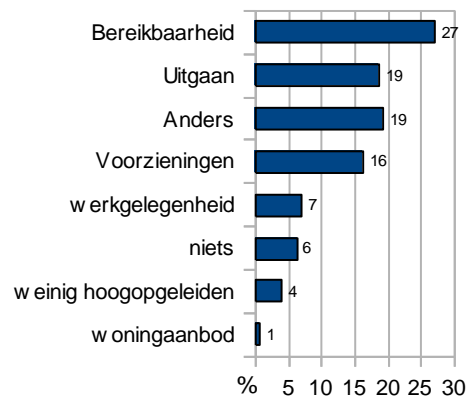
Net als in figuur 2.2 komt uit tabel 2.5 ook naar voren dat “ouders” en “vrienden” de belangrijkste reden voor terugkomst naar de Noordoostpolder zijn.

Uit tabel 2.5 blijkt dat vrouwen significant vaker de reden “ouders” belangrijk vinden dan mannen. Ook de reden “partner” wordt door vrouwen significant vaker belangrijk gevonden. Vrouwen vinden sociale redenen (ouders, familie, vrienden en partner) relatief vaker belangrijk dan mannen. Universitair opgeleiden vinden alle redenen, behalve “tijdelijk onderkomen” vaker onbelangrijk en minder vaak belangrijk dan HBO of MBO opgeleiden. Dit lijkt in overeenstemming met eerder genoemde bevindingen in andere onderzoeken naar remigratie.

Tussen de groep wel en niet geboren in de Noordoostpolder zit het grootste verschil in de reden “Rust en Ruimte”. 46% van de respondenten die geboren zijn in de Noordoostpolder geven aan Rust en Ruimte belangrijk te vinden, tegenover 25% van de respondenten die niet in de Noordoostpolder geboren is.

In de enquête is tevens in een open vraag gevraagd wat er mee- en tegengevallen is na terugkomst in de Noordoostpolder. Uit figuur 2.3 blijkt dat de remigranten met name de bereikbaarheid van de Noordoostpolder en het uitgaan in de Noordoostpolder vinden tegenvallen. Uit hoofdstuk één blijkt dat jongeren over het algemeen wel tevreden zijn over de uitgaansvoorzieningen. Dit verschil kan komen door de ondervertegenwoordiging van 19 tot en met 24 jarigen in de data die gebruikt is bij hoofdstuk één.

Figuur 2.3 Tegengevallen na terugkomst

Bij bereikbaarheid geven de meeste respondenten aan dat de Noordoostpolder slecht bereikbaar is per openbaar vervoer. Hierbij gaat het om de bereikbaarheid ten opzichte van de rest van Nederland, waar het in hoofdstuk één gaat om de bereikbaarheid van voorzieningen binnen de Noordoostpolder. Op de vraag wat er mee gevallen is na terugkomst in de Noordoostpolder worden zeer uiteenlopende antwoorden gegeven. Antwoorden in de categorie “rust en ruimte” worden het vaakst gegeven (17%), ondanks dat rust en ruimte minder belangrijk wordt gevonden dan sociale redenen voor het terugkeren naar de Noordoostpolder.

Conclusie

Uit dit onderzoek blijkt dat remigranten in de Noordoostpolder voornamelijk HBO of MBO opgeleiden zijn. Slechts 10% heeft een universitaire opleiding. Universitair opgeleiden geven tevens vaker (39%) aan de Noordoostpolder ook verlaten te hebben indien hun opleiding wel in de Noordoostpolder aanwezig was geweest. Bij HBO (31%) en MBO (28%) ligt dit percentage lager. Van alle respondenten wist 41% al van te voren dat ze weer terug zouden keren naar de Noordoostpolder. Bij de universitair opgeleiden ligt dit percentage op 25%. Het lijkt er dus op dat universitair opgeleiden zich minder gebonden voelen aan de Noordoostpolder dan HBO of MBO opgeleiden. Ze keren minder vaak terug, ze zouden vaker de Noordoostpolder alsnog verlaten hebben en ze wisten minder vaak tijdens hun vertrek al dat ze terug zouden komen. Dit alles komt overeen met eerdere onderzoeken naar remigratie. Voor jongeren die nu een eigen bedrijf hebben staat het significant vaker vast dat ze zullen terugkeren naar de Noordoostpolder. De voornaamste reden om de Noordoostpolder te verlaten was het volgen van een opleiding (80%).

De geboorteplaats en het geslacht van de respondent lijken geen invloed te hebben. Zoals op basis van eerdere onderzoeken naar remigratie werd verwacht zijn voor zowel het tussendoor terugkomen als voor remigratie naar de Noordoostpolder sociale redenen het belangrijkste. Met name ouders en vrienden die nog in de Noordoostpolder wonen worden belangrijk gevonden. Opvallend is ook dat bereikbaarheid en uitgaan het meest tegenvallen na terugkomst in de Noordoostpolder. Rust en ruimte wordt het vaakst (17%) genoemd als meegevallen.

De verstuurde enquête is door relatief meer vrouwen ingevuld. Respondenten die tussentijds in Urk hebben gewoond lijken ondervertegenwoordigd. Met name de ondervertegenwoordiging van respondenten met als tussentijdse woonplaats Urk en een oververtegenwoordiging van respondenten met als tussentijdse woonplaats Groningen, Enschede of Zwolle kan invloed hebben gehad op het percentage dat voor een opleiding is vertrokken.

Hoofdstuk 3: Ondernemerschap van jongeren in de Noordoostpolder

Jasper van Dijken

Inleiding.

De Noordoostpolder is een bijzondere gemeente op vele gebieden. Een voorbeeld hiervan is de selectie van mensen die naar de Noordoostpolder mochten om te wonen en te werken. Op basis van selectiecriteria mochten mensen naar de Noordoostpolder komen. Er werd onder andere geselecteerd op ondernemingsgezindheid, kerkelijke afkomst, leeftijd en “betrokkenheid bij het maatschappelijk leven” (Heide, 1957).

De jongeren die tegenwoordig in de Noordoostpolder wonen, sommigen afstammelingen van de pioniers die vanaf de jaren '40 in het gebied kwamen wonen en werken, zijn logischerwijs niet geselecteerd. Interessant is echter wel om te onderzoeken of de jongeren van tegenwoordig, die wonen in de Noordoostpolder, iets hebben meegekregen van de ondernemingsgezindheid van de pioniers. Daartoe zal eerst vastgesteld worden in 3.1 wat ondernemerschap is. Vervolgens zal in 3.2 behandeld worden hoe ondernemerschap te meten is.

Om een inzicht te krijgen in ondernemerschap in het algemeen zal in 3.3 gekeken worden naar bedrijfsoprichtingen van bedrijven in verschillende sectoren op SBI indeling van de Kamer van Koophandel. In hoeverre komen de cijfers van de Noordoostpolder overeen met de gemeentes Dronten en Steenwijkerland?

Vervolgens wordt in 3.4 gekeken naar ondernemerschap van jongeren in de Noordoostpolder op basis van een enquête. In 3.5 gaan we dieper in op de enquête onder jongeren in de Noordoostpolder door te kijken naar opleiding en het hebben van een eigen bedrijf. Wat voor opleiding hebben zij genoten wanneer zij een eigen bedrijf hebben, en heeft de opleiding nog gevolgen voor het beginnen van een eigen bedrijf?

Daarna wordt op basis van data uit een enquête in 3.6 onderzocht of er een verband is tussen afstammen van pioniers enerzijds, en het hebben van een eigen bedrijf anderzijds.

Ten slotte kijken we in 3.7 naar de verhoudingen van het hebben van een eigen bedrijf tussen mannen en vrouwen in de Noordoostpolder, en vergelijken dit met de rest van Nederland. In 3.8 worden aanbevelingen gedaan voor verder onderzoek.

§ 3.1 Theorie over ondernemerschap.

Ondernemerschap is een veel gebruikte term in de literatuur. De vraag daarbij is hoe dit ondernemerschap gedefinieerd en gemeten wordt. Een belangrijke klassieke theorie over ondernemerschap komt van Schumpeter. Schumpeter (1911) stelt in zijn boek (*Theory of Economic Development*) dat zonder ondernemers de statische wereld een herhaling geeft van elke dag. Door ondernemers, die kansen zien om winst te maken, worden nieuwe combinaties en innovaties van producten geïntroduceerd om dit doel van winst te bereiken. Deze combinaties en innovaties ziet Schumpeter als de endogene factoren die leiden tot verandering in de economie.

Deze gedachte van Schumpeter was verrassend omdat ondernemers tot die tijd werden gezien als dieven, mede door de klassieke gedachte van Aristoteles “zero sum game”, die aangaf dat de winst van de één het verlies van de ander was. Ondernemers werden dus niet gezien als personen die zorgden voor meer welzijn voor de maatschappij (Risseuw en Thurik, 2003). Kirzner (1976) voegde enkele bevindingen toe aan de theorie over ondernemerschap. Ondernemers hebben volgens hem een alerte houding ten opzichte van het ontdekken en benutten van winstkansen. Deze alerte houding vereist kennis en deze kennis omschrijft hij als volgt: “(...) *The kind of knowledge required for entrepreneurship is knowing where to look for knowledge. The word which captures most closely this kind of ‘knowledge’ seems to be alertness. Entrepreneurial knowledge may be described as the highest order of knowledge*”.

Een ander belangrijk persoon die uitgesproken ideeën had over ondernemerschap is Alfred Marshall. Volgens hem zijn algemene vaardigheden de belangrijkste factoren die dit ondernemerschap aangeven. De vaardigheden van deze mensen zijn, volgens Marshall, veel dingen op één moment kunnen doen, alles klaar hebben op het juiste moment, niet uit het veld te slaan wanneer iets mis gaat, betrouwbaar en stabiel en altijd de kracht hebben om te reageren op veranderingen (Marshall, 1930).

Deze algemene vaardigheden worden mede bepaald door ouderlijke achtergrond, opleiding en intelligentie. Daarnaast zijn ook specifieke vaardigheden belangrijk, zoals het kennen van de markt, of de ondernemer risico durft te nemen en of de ondernemer zelf uit een ondernemersgezin komt. Hierbij hebben de kinderen de ondernemingsbedrijvigheid van de ouders al ondervonden. Deze specifieke vaardigheden gezamenlijk met algemene

vaardigheden worden door Marshall ook wel “business oppurtunities” genoemd. Deze “business oppurtunities” spelen mee in de vraag hoe Marshall dacht over ondernemerschap (Praag, 1997).

Als specifiek gekeken wordt naar het ondernemerschap van jongeren dan speelt opleiding en speciale jeugdontwikkelingsprogramma's een grote rol voor het beginnen van een eigen bedrijf. Delgado (2004) geeft aan dat dit niet de enige factoren zijn die een rol spelen. Volgens hem moet er met het oog op ondernemerschap ook rekening worden gehouden met technologische, economische, politieke en demografische veranderingen in de maatschappij. Daarnaast geven Lewis en Massey (2003) aan dat de jeugd van tegenwoordig meer potentie heeft om zich te wagen in de wereld van het ondernemerschap dan oudere generaties in hun tijd. De reden hiervan is dat er, onder andere door de media, steeds meer een wereldwijde nadruk is op de cultuur van het bedrijf, en de ontwikkeling van ondernemende individuen, groepen en organisaties.

Kourilsky en Walstad (1998) deden onderzoek onder 1000 jongeren in de Verenigde Staten naar ondernemerschap toegespitst op verschillen in geslacht. Uit hun onderzoek bleek dat mannen sneller geneigd zijn tot het beginnen van een eigen bedrijf dan vrouwen.

§ 3.2 Methodologie over ondernemerschap.

Audretsch heeft onder andere onderzocht hoe hij ondernemerschap kan meten. Audretsch (2006) geeft aan dat ondernemerschap op zichzelf onmeetbaar is, maar wanneer er wordt gekeken naar bedrijfsoprichtingen dan wordt er ceteris paribus verwacht, dat in een regio met veel ondernemende personen (“stock of entrepreneurship”), er over het algemeen ook meer bedrijfsoprichtingen zullen zijn, dan bij een regio met minder ondernemende personen. Een van de indicatoren om ondernemerschap te meten is volgens hem: *“the number of startups in the respective region relative to its population, which reflects the propensity of inhabitants of a region to start a new firm”*.

Door te kijken naar bedrijfsoprichtingen ten opzichte van de bevolking van een bepaalde regio kan ondernemerschap dus gemeten worden.

De cijfers van bedrijfsoprichtingen, maar ook van bedrijfsmutaties, kunnen via de Kamer van Koophandel worden ingewonnen. Zo kan worden aangegeven in welke mate de jongeren in de Noordoostpolder ondernemingsgezind zijn, en in hoeverre de ondernemingsgezindheid afwijkt van het Nederlands gemiddelde. Ter vergelijking is er gekeken naar nabijgelegen gemeentes, waarbij de (voor)ouders niet werden geselecteerd op bepaalde criteria.

Als aanvulling op de cijfers die via de Kamer van Koophandel zijn ingewonnen, hebben wij een enquête verstuurd onder 2050 jongeren uit de Noordoostpolder (17 tot 29 jaar) waarvan een deel migreerden uit de Noordoostpolder en daarna terugkeerden naar de Noordoostpolder. Hierin is onder andere gevraagd naar geslacht, leeftijd, opleidingsniveau en de sector van een eventueel een eigen bedrijf.

§ 3.3 Afwijkende sectoren van ondernemingsgezindheid in de Noordoostpolder.

Om te kijken naar de ondernemingsgezindheid van de jongeren in de Noordoostpolder zal eerst gekeken worden naar het totaal aantal bedrijfsoprichtingen ten opzichte van de potentiële beroepsbevolking. De potentiële beroepsbevolking is, volgens het Centraal Bureau voor de Statistiek (2011), het deel van de beroepsbevolking dat gelet op zijn leeftijd in aanmerking komt voor deelname aan het arbeidsproces. Voor de Nederlandse situatie worden meestal gegevens gepresenteerd over de bevolking van 15 tot 65 jaar.

In tabel 3.1 is te zien dat de startups verdeeld zijn in sectoren. Deze sectoren zijn gesplitst op basis van de SBI indeling (Kamer van Koophandel, 2009). Hierbij zijn de gegevens van de Noordoostpolder vergeleken met overige gemeentes en provincies en de rest van Nederland. Er is gekozen voor de gemeentes Dronten en Steenwijkerland omdat het beide buurgemeentes zijn van de Noordoostpolder. Daarnaast vallen de Noordoostpolder, Dronten en Steenwijkerland, in de categorie weinig stedelijk als gekeken wordt naar de adressendichtheid. De adressendichtheid is een maat om stedelijkheid te meten en wordt berekend op basis van het gemiddeld aantal adressen binnen een cirkel van één kilometer (Dulk, 1992). De 3 gemeentes vallen in de categorie weinig stedelijk omdat ze allen een adressendichtheid hebben van een gemiddelde tussen 500 en 1000 adressen (Deuning, 2009).

Ten derde is de gemeente Dronten, net als de Noordoostpolder, een polder en voor een goede vergelijking is ook de gemeente Steenwijkerland hierbij betrokken. Op deze manier is er een goede vergelijking te maken met de overige gemeentes.

Wat blijkt uit tabel 3.1 is dat het absolute aantal startups en ook het relatief aantal startups (ten opzichte van de potentiële beroepsbevolking) in de sectoren Handel & Horeca en Overige Dienstverlening het hoogst zijn. Dit is op zich geen verrassing als gekeken wordt naar de totale economie van Nederland. In Nederland werkt het grootste deel in de dienstensector. In figuur 3.1 is tevens te zien dat de Noordoostpolder hoger scoort in de sectoren Landbouw, Visserij & Veeteelt, Industrie & Nutsbedrijven en Bouwnijverheid. Het absoluut aantal startups in de Noordoostpolder is in zeven van de 10 sectoren het grootst. Echter, dit moet wel vergeleken worden met de potentiële beroepsbevolking. De percentages, onder de absolute aantallen startups, geven het aandeel startups weer ten opzichte van 1000 personen van de beroepsbevolking.

Tabel 3.1 Totaal aantal startups (2004-2008)

	Noordoostpolder	Dronten	Steenwijkerland
Sectoren			
Landbouw, Visserij en	<hr/>		
Veeteelt	83	34	40
% t.o.v. pot.			
Beroepsbevolking	2,8	1,3	1,4
Industrie & Nutsbedrijven	<hr/>		
	107	68	39
% t.o.v. pot.			
Beroepsbevolking	3,6	2,6	1,4
Bouwnijverheid	<hr/>		
	253	159	198
% t.o.v. pot.	8,5	6,1	7,1

Beroepsbevolking

Handel & Horeca	409	469	435
% t.o.v. pot. Beroepsbevolking	13,7	18,1	15,6
Vervoer en Communicatie	115	134	60
% t.o.v. pot. Beroepsbevolking	3,8	5,2	2,2
Financiële Instellingen	48	43	36
% t.o.v. pot. Beroepsbevolking	1,6	1,7	1,3
Onderwijs	49	64	12
% t.o.v. pot. Beroepsbevolking	1,6	2,5	0,4
Overige dienstverlening	473	468	325
% t.o.v. pot. Beroepsbevolking	15,8	18,1	11,7
Gezondheids-/ welzijnszorg	43	37	39
% t.o.v. pot. Beroepsbevolking	1,4	1,4	1,4
Cultuur, sport, Recreatie	135	99	60

% t.o.v. pot.			
Beroepsbevolking	4,5	3,8	2,2
<hr/>			
totaal startups	1715	1575	1244
<hr/>			
% t.o.v. pot.			
Beroepsbevolking	5,7	6,1	4,5
totaal beroepsbevolking	29917	25919	27883

Bron: Gegevens van startups: LISA –Landelijk Infosysteem Arbeidsplaatsen; Gegevens van potentiële beroepsbevolking: CBS, 2011

Voor de sector Landbouw, Visserij en Veeteelt in de Noordoostpolder blijkt dat 2,8 op de 1000 personen van de potentiële beroepsbevolking een nieuw bedrijf is begonnen in deze sector.

Een achterliggende reden voor deze verdeling is dat de gemeente Noordoostpolder een agrarische gemeente is. Het mist een grote stad, waarbij de werkzame beroepsbevolking relatief meer werk verricht in de sector dienstverlening. Bij agrarische gemeenten zijn relatief meer mensen werkzaam in de sector landbouw en visserij. Bij stedelijke gemeenten zijn relatief meer mensen werkzaam in de sector dienstverlening (Woods, 2005).

Omdat in tabel 3.1 te zien is dat vooral voor de sector landbouw en visserij het aantal banen sterk afwijkt is er berekend of het aantal beginnende bedrijven in de sector landbouw, visserij en veeteelt, ook significant afwijkt van het Nederlandse gemiddelde. Daarnaast is hetzelfde berekend voor de gemeentes Dronten en Steenwijkerland.

Voor de berekening is een binomiale toets gebruikt en is ten eerste berekend aan de Nederlandse testproportie (0.01017). De verschillende gemeentes zijn dus getest aan deze testproportie.

Het blijkt dat bij een significantieniveau van 5%, het aantal startups van bedrijven in de sector Landbouw, Visserij en Veeteelt in de Noordoostpolder significant afwijken ($p=0,001$) van het Nederlands gemiddelde. Dezelfde conclusie kan getrokken worden voor de gemeente

Steenwijkerland ($p=0,022$). Voor de gemeente Dronten geldt dat het aantal startups van bedrijven in de Landbouw, Visserij en Veeteelt niet significant afwijkt ($p=0,073$).

Als dan wordt gekeken of er significante afwijkingen zijn tussen de gemeenten is er onderzocht of de andere gemeenten afwijken van de Noordoostpolder. De testproportie (0.01519) wordt dan ook berekend aan de hand van bedrijven in de sector landbouw, visserij en veeteelt in de Noordoostpolder. Het blijkt dat het aantal startups van bedrijven in de sector landbouw, visserij en veeteelt in de gemeenten Steenwijkerland ($p=0.205$) en Dronten ($p=0,260$) niet significant afwijken van het aantal startups van bedrijven in dezelfde sector in de Noordoostpolder.

Daarnaast is in tabel 3.1 te zien dat er een groot verschil is tussen startups van bedrijven in de sector bouwnijverheid. Het absoluut aantal startups van de Noordoostpolder in deze sector is 253, tegenover 159 startups Dronten en 198 in de gemeente Steenwijkerland. De Kamer van Koophandel gaf in de Economische tussenbalans 2006-2010 aan dat het aantal arbeidsplaatsen een reden voor deze groei kan zijn. De gemeente Noordoostpolder telt namelijk 57 arbeidsplaatsen voor 100 mensen in de leeftijd 20-65 jaar. In Nederland ligt dit gemiddelde op 70. Dit geeft aan dat er in de Noordoostpolder relatief weinig werk is ten opzichte van de beroepsbevolking. Een reden om toch inkomen te krijgen is dan een eigen bedrijf beginnen (Kamer van Koophandel, 2008).

Daarnaast geeft het EIM (2004) trends weer die ook een verklaring geven voor het beeld van de totale bouwnijverheid in Nederland. In 2003 nam namelijk de nationale omzetontwikkeling in de sector bouw sterk af, met 3%. De daaropvolgende trend was wederom groei. De periode waarin dit onderzoek heeft plaatsgevonden is dus geweest in een tijd van groei voor de sector bouwnijverheid. Op moment van schrijven is de trend namelijk anders. Het aantal vacatures in de sector heeft een dalende trend, evenals de ontwikkeling van het aantal banen in de bouwsector (Provincie Flevoland, 2010). Daarnaast gaf het EIM aan dat de sector bouwnijverheid sowieso een sector is dat zich kenmerkt door veel starters en ook faillissementen. Regionaal kan dit verschillen omdat het afhankelijk is van infrastructurele werken die uitbesteedt worden door de overheid. Dit verklaart het afwijkende verschil van starters in de bouwnijverheid in de gemeente Noordoostpolder.

§ 3.4 Ondernemerschap van jongeren in de Noordoostpolder.

Het ondernemerschap van jongeren tot 24 jaar ligt in Nederland onder het Europees gemiddelde (Hessels et. al., 2005), maar daarnaast is het ondernemerschap van jongeren ten opzichte van oudere leeftijdscategorieën ook ondervertegenwoordigd. Dit lijkt vreemd omdat uit onderzoek blijkt dat jongeren “self-employment” boven werknemer van een bedrijf verkozen (Blanchflower en Oswald, 1998; Greene, 2005). Daarnaast gaven Walstad en Kourilsky (1999) aan dat jongeren in de Verenigde Staten geïnteresseerder zijn in het beginnen van een eigen bedrijf dan ouderen. De redenen voor het achterblijven van daadwerkelijk ondernemerschap van jongeren zijn volgens Greene (2005) het hebben van imperfecte kennis over hun eigen ondernemingsvaardigheden en als tweede argument het gebrek aan geld om te investeren.

In onderzoek zal de groep jongeren tot de leeftijd van 29 jaar geanalyseerd worden. Uit de enquête onder 2050 jongeren uit de Noordoostpolder bleek dat 33 van de 255 respondenten een eigen bedrijf hebben. De gemiddelde leeftijd waarop deze jongeren hun eigen bedrijf begonnen is 24,6 jaar. Daarnaast is de opleiding van de jongeren een opvallend thema. In tabel 3.2 is te zien hoe de verhoudingen van de respondenten zijn.

Het aantal respondenten dat een universitaire studie heeft afgerond is 28 en hiervan heeft 25% een eigen bedrijf. Het grootste aantal van de respondenten heeft HBO (116) als hoogstgenoten opleiding en hiervan heeft 16% een eigen bedrijf. Als laatst blijkt dat van de 74 respondenten die een MBO opleiding hebben genoten, 10% een eigen bedrijf heeft.

Tabel 3.2 Opleidingsniveau respondenten met en zonder een eigen bedrijf

	Universiteit	HBO	MBO	Middelbare School	totaal
Geen eigen bedrijf	21	97	67	35	220
%	75%	84%	91%	100%	
Wel eigen bedrijf	7	19	7	0	33
%	25%*	16%	9%	0%	
Totaal	28	116	74	35	253
	100%	100%	100%	100%	

*p = <0,01 (waarde Kendalls Tau-B = 0,182)

Uit een meta-analyse van Van der Sluis et. al. (2008) blijkt dat hoogopgeleide mensen niet sneller kiezen voor een eigen bedrijf dan anderen. Significante verschillen van personen met een eigen bedrijf in verhouding tot opleidingsniveau zijn dan ook niet te verwachten. Toch blijkt, uit tabel 3.2, dat er voor jongeren wel geldt dat er meer personen een bedrijf starten naarmate het opleidingsniveau stijgt. In dit geval lijkt er dus wel een verband tussen het hebben van een bedrijf enerzijds, en opleidingsniveau anderzijds.

De conclusie van Van der Sluis, dat er geen verband is tussen het beginnen van een eigen bedrijf enerzijds en het opleidingsniveau anderzijds, blijkt voor jongeren in de Noordoostpolder niet te gelden. Voor jongeren in de Noordoostpolder geldt dat opleidingsniveau een positief verband heeft met het hebben van een eigen bedrijf.

Van der Sluis et. al. (2008) gaven wel aan dat succes van ondernemers een duidelijk verband heeft met opleidingsniveau: Hoe hoger het opleidingsniveau van de persoon met het eigen bedrijf, hoe hoger de kans op succes in het bedrijf.

Vervolgens is gekeken naar de sectoren waarin de respondenten hun eigen bedrijf begonnen zijn. Dit is in tabel 3.3 weergegeven.

Tabel 3.3 Aantal eigen bedrijven per sector

Sector	totaal
Landbouw en Visserij	11
Industrie en Nutsbedrijven	3
Bouwnijverheid	1
Handel en Horeca	2
Vervoer en Communicatie	1
Overige Diensverlening	4
Gezondheidszorg/ Welzijnszorg	2
Cultuur	1
Ontbrekend	8
totaal	33

Bron: enquête onder 2050 jongeren in de Noordoostpolder.

Wat hierin vooral opvalt is het grote aantal eigen bedrijven in de sector Landbouw en Visserij. In paragraaf 3.3 is al onderzocht dat het aantal bedrijfsoprichtingen in deze sector significant hoger ligt dan in de onderzochte buurgemeentes. Uit tabel 3.3 blijkt dat de eigen bedrijven van jongeren in de Noordoostpolder vaak in de landbouw en visserij zijn, vaker dan in andere sectoren. Dit lijkt vreemd omdat in tabel 3.1 te zien is dat het absoluut aantal bedrijfsoprichtingen in andere sectoren hoger is dan het absoluut aantal bedrijfsoprichtingen in andere sectoren. Een reden hiervoor kan zijn dat het hier niet om bedrijfsoprichtingen gaat maar om het hebben van een eigen bedrijf. Personen die in tabel 3.3 een eigen bedrijf hebben kunnen deze ook hebben gekregen via overname. Daarnaast is het aantal cases van belang. Door het geringe aantal cases zou deze verhoudingen anders kunnen liggen.

§ 3.5 Ondernemerschap van afstammelingen van de pioniers in de Noordoostpolder.

Een ander interessant gegeven blijkt het verband tussen afstammelingen van pioniers enerzijds, en het hebben van een bedrijf anderzijds. In de inleiding werd reeds verteld over de selectiecriteria van personen die in de Noordoostpolder kwamen wonen en werken. Zij bleken geselecteerd te zijn op onder andere ondernemingsgezindheid. De nulhypothese is dan ook: Er is geen verband tussen het hebben van een bedrijf enerzijds en het afstammen van pioniers anderzijds. De gegevens zijn in tabel 3.4 weergegeven.

Tabel 3.4 Afstammelingen van pioniers en het hebben van een eigen bedrijf.

	Wel eigen bedrijf	Geen eigen bedrijf	totaal
Wel afstamming van pioniers	24	116	140
%	17%	83%	100%
Geen afstamming van pioniers	9	99	108
%	8%	92%	100%
Totaal	33	215	248
	13%	87%	100%

$P < 0,031$ (chi-square)

Bron: enquête onder 2050 jongeren in de Noordoostpolder.

In tabel 3.4 is te zien dat van de 33 respondenten met een eigen bedrijf, 24 respondenten afstammelingen zijn van pioniers. Uit de Chi-square toets blijkt ($p < 0,031$) dat er een verband is tussen het hebben van een bedrijf en het afstammen van pioniers. Het blijkt dat jongeren die afstammen van deze „ondernemingsgezinde” pioniers, vaker een eigen bedrijf hebben, dan personen die niet van de pioniers afstammen. Het lijkt dus dat afstammelingen van de pioniers wel degelijk iets hebben meegekregen van de ondernemingsgezindheid van hun voorouders.

§ 3.6 Man-vrouw verhoudingen van ondernemerschap in de Noordoostpolder.

Ten slotte kijken we naar de man-vrouw verhoudingen van onze respondenten. De totale verhoudingen tussen mannen en vrouwen is als volgt: 92 mannen ten opzichte van 157 vrouwen. Van de mannen heeft 23% een eigen bedrijf (21 personen) en van de vrouwen heeft 9% (11 personen) een eigen bedrijf. Als we kijken naar het totaal van Nederland blijken de man vrouw- verhoudingen voor het hebben van een eigen bedrijf niet in het geheel overeen te komen met het Nederlands gemiddelde. Voor Nederland geldt dat ongeveer 1 op de 4 bedrijven (25%) geleid wordt door een vrouw (Kamer van Koophandel, 2009). In ons onderzoek blijkt dat 66% van de bedrijven geleid wordt door een man en 34% door een vrouw. Maar omdat ons onderzoek gaat over respondenten tot een leeftijd van 29 jaar liggen de verhoudingen anders. De gemiddelde leeftijd waarop mannen en vrouwen in Nederland een eigen bedrijf beginnen is ongeveer 36 jaar. Het valt dus te verwachten dat een deel van onze respondenten nog een eigen bedrijf gaat beginnen en dat zodoende de verhoudingen anders komen te liggen. Hierbij kan het zijn dat mannen op latere leeftijd een eigen bedrijf beginnen en dat de verhouding in de toekomst nog meer naar het Nederlands gemiddelde tendeert. Ook kan het zijn dat vrouwen anno 2010 meer ondernemend zijn dan vrouwen in voorgaande decennia.

Conlusie

In de jaren '40 van de vorige eeuw kwamen de eerste mensen in de Noordoostpolder wonen en werken. Zij werden geselecteerd op onder andere ondernemingsgezindheid. Om te kijken of jongeren van tegenwoordig iets hebben meegekregen van de ondernemingsgezindheid van hun voorouders hebben wij onderzoek gedaan onder 2050 jongeren in de Noordoostpolder. Allereerst is gekeken naar het aantal startups per sector volgens SBI indeling.

Het blijkt dat in de Noordoostpolder significant meer startups van eigen bedrijven in de sector landbouw, visserij en veeteelt zijn dan in de rest van Nederland. Daarnaast blijkt ook de sector bouwnijverheid een hoog aantal starters te hebben in de Noordoostpolder. De reden voor het hoge aantal starters in verhouding tot overige gemeentes kan liggen in het feit dat laatstgenoemde sector afhankelijk is van infrastructurele werken die uitbesteedt worden door de overheid, en daarnaast de sector uberhaupt gekenmerkt wordt door een hoog aantal starters.

Ten tweede blijkt in ons onderzoek opleidingsniveau een positief verband te hebben met het beginnen van een bedrijf. Echter in een meta-analyse van tientallen andere onderzoeken is gebleken dat dit niet het geval is. Opleiding speelt alleen een rol bij het succes van het bedrijf.

Ten derde blijkt dat afstammelingen van pioniers significant vaker een eigen bedrijf hebben dan personen die niet van de pioniers afstammen. Het lijkt er dus op dat afstammelingen van pioniers wel iets hebben meegekregen van de ondernemingsgezindheid van hun voorouders.

Ten vierde blijkt dat de man-vrouw verhoudingen van eigen bedrijven van jongeren in de Noordoostpolder niet overeen komt met het Nederlands gemiddelde. In verhouding hebben meer jonge vrouwen in de Noordoostpolder een eigen bedrijf. Maar omdat de gemiddelde leeftijd in Nederland waarop personen een eigen bedrijf beginnen 36 jaar is, is te verwachten dat een deel van de respondenten nog een eigen bedrijf gaat beginnen. De verhoudingen zullen dan anders komen te liggen.

Aanbevelingen

In dit onderzoek zijn verschillende facetten buiten beschouwing gelaten. Een uitgebreider onderzoek naar afstammelingen van pioniers en hun ondernemingsgezindheid is dan ook wenselijk, om meer te kunnen zeggen over de ondernemingsgezindheid van afstammelingen

van pioniers in de Noordoostpolder. In dit onderzoek is bijvoorbeeld niet gekeken naar hoe succesvol bedrijven van afstammelingen van pioniers zijn. Er is slechts gekeken naar absolute getallen en alleen het beginnen van het eigen bedrijf.

Conclusie

In hoofdstuk één is aan de hand van de wens om te verhuizen de tevredenheid van Jongeren in de Noordoostpolder over de toegankelijkheid en kwaliteit van vrijetijdsvoorzieningen onderzocht. Hieruit komen als belangrijkste conclusie dat de respondenten tevreden zijn over zowel de uitgaansvoorzieningen als de sportvoorzieningen. Jongeren die de Noordoostpolder toch verlaten hebben en op latere leeftijd weer zijn teruggekeerd zijn voornamelijk vertrokken voor het volgen van een opleiding elders, zo blijkt uit hoofdstuk twee. De remigranten hebben het vaakst een MBO of HBO opleiding afgerond. De groep respondenten met een universitaire opleiding keren minder vaak terug, wisten tijdens hun vertrek minder vaak dat ze weer terug zouden keren, en hadden vaker alsnog de Noordoostpolder verlaten indien hun opleiding of werk wel in de Noordoostpolder aanwezig was geweest dan MBO of HBO opgeleiden. De meest genoemde dingen die tegen zijn gevallen na terugkomst in de Noordoostpolder zijn de bereikbaarheid ten opzichte van de rest van Nederland, en de uitgaansvoorzieningen. De groep remigranten heeft een gemiddelde leeftijd van 23,04 jaar, terwijl jongeren tussen de 19 en 24 jaar juist ondervertegenwoordigd zijn in het onderzoek naar de tevredenheid van jongeren over voorzieningen. Hierdoor kan dit contrast zijn ontstaan.

Zoals verwacht zijn sociale redenen het belangrijkste voor remigranten voor zowel het tussentijds terugkeren als voor de terugkomst naar de Noordoostpolder. Voor remigranten met een eigen bedrijf stond het tijdens hun vertrek uit de Noordoostpolder significant vaker vast dat ze weer zouden terugkeren dan voor remigranten zonder eigen bedrijf.

In de Noordoostpolder zijn significant meer start-ups van bedrijven dan in de rest van Nederland, en beginnen vrouwen vaker een eigen bedrijf dan dat in geheel Nederland het geval is. Dit kan echter ook komen door jonge leeftijd (19 -29 jaar) van de respondenten, terwijl de gemiddelde leeftijd van mensen die een eigen bedrijf beginnen in Nederland 36 jaar is. Verder is het opvallend dat er een verband lijkt te bestaan tussen het hebben van (voor)ouders die pioniers in de Noordoostpolder waren en het beginnen van een eigen bedrijf. Afstammelingen van pioniers hebben significant vaker een eigen bedrijf dan andere jongeren.

Literatuurlijst

Audretsch, D. B. (2006), *Entrepreneurship, Innovation and Economic Growth*. Edward Elgar Publishers Ltd. Cheltenham. UK. pp. 387.

Ball, S., & van der Kooij, A. (2004). *Meer dan één gebouw: een formule voor het vormgeven van een succesvolle multifunctionele accommodatie*. Utrecht: Nederlands Instituut voor Zorg en Welzijn.

Bjarnason T. en Thorlindsson T. 2006. Should I stay or should I go? Migration expectations among youth in Icelandic fishing and farming communities. *Journal of Rural Studies* 22, 290 – 300

Blanchflower, D. en Oswald, A.J. (1998), *Entrepreneurship and the youth labour market problem. A report for the OECD*. OECD. Parijs: Frankrijk.

CBS. (2003). *Jeug 2003: feiten en cijfers*. Voorburg: CBS.

CBS. (2011). *Begrippen. Opgeroepen op 2011*, van Centraal Bureau voor de Statistiek:

Centraal Bureau voor de Statistiek (2011), *Begrippen: Potentiele beroepsbevolking*.

Cox, Rijkers, Westerlaken, & Hogendijk-van Nunen . (2009). *Leefbaarheid: feiten in beeld, begrip voor leefbaarheid*. Boxtel: Tiel.

Cramer, B., & Sow, M. (2008). *Met en weten: belevingsonderzoek jongeren Noordoostpolder 2007-2008*.

Delgado, M. (2004), *Social Youth Entrepreneurship: The Potential for Youth and Community Transformation*. Praeger Publishers. Westport: Verenigde Staten.

Deuning, C.M. (2009), *Omgevingsadressendichtheid per gemeente 2009*. In:

Volksgezondheid Toekomst Verkenning. Nationale Atlas Volksgezondheid. RIVM: Bilthoven

Dienel H-L, Jain A, Reim D, Schmithals J en Thies S. 2006. Rückwanderung als dynamischer faktor für ostdeutsche Städte

Dulk, C.J. den; Stadt, H van de (1992), *Een nieuwe maatstaf voor stedelijkheid: de omgevingsadressendichtheid*. In: *Statistisch Magazine*. Vol. 12, afl 3, pp.30-38.

Dupuy, R, Mayer F. en R. Morissette 2000. *Rural youth: Stayers, Leavers and Return migrants*. The Atlantic Canada Opportunities Agency

- EIM (2004), Ondernemen in de sectoren: Feiten en Ontwikkelingen 2003-2005.
- Garsyk, S. 2002. Where are they going? A comparison of urban and rural youths' locational choices after leaving the parental home. *Social Science Research* 31 (2002) 409–431
- Gemeente Noordoostpolder (2011), Noordoostpolder toen en nu. De ontwikkeling van gemeente Noordoostpolder.
- Greene, F.J. (2002), An Investigation into Enterprise Support For Younger People, 1975-2000. *International Small Business Journal*, 20:3, 315-336.
- Greene, F.J. (2005), Evaluating Youth Entrepreneurship: the Case of the Prince's Trust.
- Haartsen, T., & Strijker, D. (2010). Rural Youth culture: Keten in the Netherlands. *Journal of Rural Studies*, 163-172.
- Heide, H. ter (1957), Demografische perspectieven van de Noordoostpolder. Stichting voor het bevolkingsonderzoek in de drooggelegde Zuiderzeepolders. Den Haag. Nederland.
- Heikkilä E. en Korhonen S. 1995. Motivation for return migration to Kainuu, Finland. *Nordia Geographical Publications* 24: 113–119.
- Hessels, J.; Bosma, N.; Wennekers, S. (2005), Nieuw ondernemerschap in herstel. *Global Entrepreneurship Monitor 2004*, Nederland. In: EIM, onderzoek voor Bedrijf en Beleid. Zoetermeer. Nederland
- Huigen, & van der Aa. (2000). Het platteland trekt. *Regio's in beweging*.
- Hunt J. 2004. Are migrants more skilled than nonmigrants? repeat, return, and same-employer migrants. *Canadian Journal of Economics* 37: 830–849.
- Iversen, J. en Jorgensen, R. (2008), *Defining and Measuring Entrepreneurship*. NOW Publishers Inc. Hanover. USA.
- Jamieson, L. 2000. Migration, place and class: youth in rural area.
- Jensch, B. (2006). Youth migration from rural area's: more principles to support youth and rural communities in policy debates. *Sociologica Ruralis*.
- Johnson M.K, Elder H. en Stern M. 2005. Attachment to family and community and the young adult transition of rural youth. *Journal of research on adolescence* 15(1), 99 - 125
- Jones, G. 1999. The same people in the same place? Socio-spatial identities and migration in youth. *Sociology* Vol. 33 No. 1 February 1999 1–22

Kamer van Koophandel (2008), Economische tussenbalans Noordoostpolder 2006-2010.

Kamer van Koophandel (2009), Rapport Ondernemersprofiel 2009: Ondernemers in beeld. Den Haag.

Kamer van Koophandel (2009), SBI codering 2009. Versie 2.1, juni 2009.

Kauhanen M. en Tervo H. 2002. Who moves to depressed regions? An analysis of migration streams in Finland in the 1990s. *International Regional Science Review* 25: 200–218.

Kendall Hunt Publishing Company. Dubuque, Iowa: Verenigde Staten

Kirzner, I.M. (1976), *Competition and Entrepreneurship*. The University of Chicago Press. Chicago: USA.

Kourilsky, M.L. en Walstad, W.B. (1998), *Entrepreneurship and female youth: knowledge, gender differences, and educational practices*. In: *Journal of Business Venturing*. Volume 12, Issue 1, Januari 1998. pp. 77-88.

Lewis, K. en Massey, C. (2003) *Youth Entrepreneurship*. In: *Entrepreneurship: New Perspectives in Global Age*. Ashgate Publishing Limited. Hampshire: Groot-Brittannie.

Marshall, A. (1930), *Principles of Economics*. McMillan and co. London: Groot-Brittannië.

Matthews, H., Taylor, M., Sherwood, K., Tucker, F., & Limb, M. (2000). Growing up in the countryside: children and the rural idyll. *Journal of rural studies*, 141-153.

Newbold K.B. 2001. Counting migrants and migrations: comparing lifetime and fixed-interval return and onward migration. *Economic Geography* 77: 23–40.

Newbold K.B. en Bell M. 2001. Return and onwards migration in Canada and Australia: evidence from fixed interval data. *International Migration Review* 35: 1157–1184.

Niedomysl, T. en Amcoff, J. 2010. Why return migrants return: Survey evidence on motives for internal return migration in Sweden. *Population, space and Place* (2010)

Pekkala S. 2003. Migration flows in Finland: regional differences in migration determinants and migrant types. *International Regional Science Review* 26: 466–482.

Pollini G. 2005. Elements of a theory of place attachment and socio-territorial belonging. *International Review of Sociology* 15, 497 – 515

Praag, C.M. van, (1997), *Ondernemerschap: Marshall vs. Schumpeter*. In: *ESB*, 82e jaargang, nr. 4104, pp. 344.

- Provincie Flevoland (2010), *Economie en Arbeidsmarkt Flevoland 2009-2010: Innovatie in Flevoland*. Pp. 38.
- Risseuw, P. en Thurik, R. (2003), *Ondernemers en Adviseurs: Management en Economie van het Midden en Kleinbedrijf*. Kluwer. Deventer.
- Roo, G. de en Voogd, H (2007), *Methodologie van planning: Over processen ter beïnvloeding van de fysieke leefomgeving*. Coutinho. Bussum.
- Rosenbaum H. 1993. Selectivity among various types of inter-provincial migrants, Canada 1976–1981. *Canadian Studies in Population* 20: 85–106.
- Schucksmith, M. 2004. Young people and social exclusion in rural areas
- Schumpeter, J.A. (1911), *Theorie der Wirtschaftlichen Entwicklung*. Berlijn: Duitsland.
- Simon, C., Vermeij, L., & Steenbekkers, A. (2007). *Het beste van twee werelden: plattelanders over hun leven op het platteland*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Simon, Steenbekkers, & Veldheer. (2006). *Thuis op het platteland*. Den Haag: CBS.
- Sluis, J. van der; Praag, C.M. van; Vijverberg, W. (2005), *Entrepreneurship, selection and performance: A Meta-analysis of the role of education*. University of Amsterdam. Amsterdam: Nederland.
- Steenbekkers, A., Simon, C., & Veldheer, V. (2006). *Thuis op het platteland: de leefsituatie van platteland en stad vergeleken*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Stillwell J. en Coll A.G. 2000. Inter-provincial migration of the Spanish workforce in 1988 and 1994. *Regional Studies* 34: 693–711.
- [Thissen](#) F, Droogleever Fortuijn J, Strijker D. and [Haartsen](#) T. 2010. Migration intentions of rural youth in the Westhoek, Flanders, Belgium and the Veenkoloniën, The Netherlands *Journal of Rural Studies* 26 (2010) 428 – 436
- Thissen, F. (2009). *Krimp en de gevolgen voor de voorzieningen. Wat houdt een (krimpend) dorp leefbaar en vitaal?*
- Van der Kooij, A. (2003). *Voorzieningen op het platteland: de toekomst voorzien*. Nieuwsbrief Lokaal sociaal beleid.
- Walstad, W.B. en Kourilsky, M.L. (1999), *Seeds of succes: Entrepreneurship and Youth*.

Wang W.W. en Fan C.C. 2006. Success or failure: selectivity and reasons of return migration in Sichuan and Anhui, China. *Environment and Planning A* 38:939–958

Woods, M. (2005), *Rural geography*. Sage Publications Ltd. London: Groot Brittanie.

WoON. (2006). Inwoners stedelijke gemeenten minder positief. VROM.

Working paper No. 88. University of Warwick. Warwick, Coventry: Groot-Brittannië.

Zoetermeer.

Bijlage

Bijlage 1

Noordoostpolderonderzoek

Enquête over vrijetijdsbesteding en het gebruik van voorzieningen door jongeren / jong volwassenen in de Noordoostpolder.

De enquête bestaat uit meerkeuze vragen en open vragen. Je kan invullen wat voor jou van toepassing is, anders kun je de vraag gewoon open laten. Er zijn enkele 'verplichte' vragen. Deze zijn er om de enquête voor jou zo kort mogelijk te houden.

Het invullen van de enquête duurt ongeveer 15 minuten. Het zou voor het onderzoek heel fijn zijn als je er even goed de tijd voor wilt nemen.

Start

www.thesistools.com

Noordoostpolderonderzoek

1.

Doe je aan sport?*

- Ja
 Nee

volgende pagina

www.thesistools.com

 PDFmyURL.com

2.

Welke sport(en) doe je?

	welke sport beoefen je?	met wie doe je dat?	hoe vaak doe je dat per week?	in welke plaats doe je dat?	hoe ga je daar naar toe?
sport 1	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
sport 2	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
sport 3	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
sport 4	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>

3.

Hoe belangrijk is het voor jou om dit te kunnen doen en hoe goed is het bereikbaar?

	zeer belangrijk		zeer onbelangrijk		goed bereikbaar		slecht bereikbaar	
sport 1	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
sport 2	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
sport 3	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
sport 4	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

4.

Hoe tevreden ben je met mogelijkheden om te sporten en de bijbehorende voorzieningen in jou omgeving?

 PDFmyURL.com

Ik ben tevreden met de mogelijkheden om te kunnen sporten en de bijbehorende voorzieningen.

zeer tevreden zeer ontevreden

volgende pagina

www.thesistools.com

5.

Mis je voorzieningen op het gebied van sport?

Zo ja, wat mis je?

Waar zou dat moeten komen?

volgende pagina

www.thesistools.com

6.

Heb je hobby's*?

Ja
 Nee

PDFmyURL.com

volgende pagina

www.thesistools.com

7.

Hobby's

Welke hobby's heb je? Vul de tabel in voor wat van jou van toepassing is.

	naam activiteit (indien van toepassing)	met wie doe je dat?	hoe vaak doe je dat per week?	waar doe je dat?	hoe ga je er naar toe?
	het bespelen van een instrument	☐	☐	☐	☐
	zingen	☐	☐	☐	☐
	dansen	☐	☐	☐	☐
	schilderen	☐	☐	☐	☐
	andere kunstvorming	☐	☐	☐	☐
	films kijken	☐	☐	☐	☐
	toneel / theater maken	☐	☐	☐	☐
	lezen	☐	☐	☐	☐
	gamen	☐	☐	☐	☐
	shoppen / winkelen	☐	☐	☐	☐
	andere / overige	☐	☐	☐	☐
	andere / overige	☐	☐	☐	☐

PDFmyURL.com

16.

Hangen en chillen; indien je dit doet waar en hoe vaak doe je dat? En met hoeveel vrienden ben je dan?

	antwoord
Hoe vaak per week doe je dat?	<input type="text"/>
Heb je met vrienden een hok of keet om te hangen?	<input type="text"/>
Als je geen keet hebt waar hang je dan?	<input type="text"/>
Wie ontmoet je daar?	<input type="text"/>
Hoe groot is de groep ongeveer?	<input type="text"/>

17.

Mis je een goede hangplek?

Zo ja, waar zou deze moeten komen?

volgende pagina

www.thesistools.com

Er volgen nu enkele vragen over het wonen en leven in de Noordoostpolder.

PDFmyURL.com

21.

Kun je in de onderstaande tabel aangeven in hoeverre je de genoemde landschapselementen kenmerkend vindt voor de Noordoostpolder? Kun je daarnaast aangeven hoe je deze elementen waardeert?

	niet					zeer sterk		negatief		positief	
bos	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
rechte vaarten en sloten	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
veeteelt	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
verkavelingsstructuur	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
bomengordels en windsingels om dorpen en erven	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
voormalige eilanden	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
open landschap	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
akkerbouw	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
windmolens	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
verschil tussen oud en nieuw land	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
boerderijen	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
dorpsuitbreiding	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
gevarieerd landschap	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
glastuinbouw	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
arbeiderswoningen / blokken langs buitenwegen	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
gepland landschap	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

PDFmyURL.com

bruggen	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
de dijk	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
bedrijvigheid	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
bomenrij langs wegen en vaarten	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
jaren '50 bouwstijl	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
rust en ruimte	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
natuur	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
rode dakpannen	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
fruitteelt	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
bochtige wegen en vaarten	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
kerken	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

22.

Hoe mooi vind je het landschap in de NOP op de schaal van 1 tot en met 10?

1 staat voor niet mooi
10 staat voor zeer mooi

De Noordoostpolder vind ik: niet mooi zeer mooi

23.

Wat is je favoriete plek in de Noordoostpolder en waarom?

[volgende pagina](#)

PDFmyURL.com

www.thesistools.com

24.

Algemene kenmerken

leeftijd

geboorteplaats

huidige woonplaats

geslacht Man Vrouw

Wat is je hoogst afgeronde of huidige opleiding? (Middelbare school, MBO, HBO, WO)

25.

Wat is je etnische achtergrond?

- Nederlandse
 Turkse
 Marokkaanse
 Antilliaanse

PDFmyURL.com

- Surinaamse
- Indonesische
- Overige

26.

Hoe is je huishouden samengesteld?

- Wonend bij ouders
- Echtbaar / vaste partner zonder kinderen
- Eenouder met thuiswonende kinderen
- Echtbaar / vaste partner met thuiswonende kinderen
- Eenpersoonshuishouden
- Anders, namelijk:

27.

Behoorden je (groot) ouders tot de eerste bewoners van de Noordoostpolder?

-- maak uw keuze --

28.

Heb je een eigen bedrijf?*

- Ja
- Nee, mijn beroep is
- Nee, (nog) geen beroep

PDFmyURL.com

volgende pagina

www.thesistools.com

29.

In welke sector is je bedrijf het beste te plaatsen?

- Landbouw en visserij
- Industrie
- Bouwnijverheid
- Horeca en Toerisme
- Financiële instelling
- Onderwijs
- Cultuur
- Vervoer en communicatie
- Energie en water
- Handel
- Zakelijke dienstverlening
- Gezondheidszorg / welzijnszorg
- Anders, namelijk:

30.

Eigen bedrijf begonnen

Hoe oud was je toen je het bedrijf begon of overnam?

In welke plaats is het gevestigd?

volgende pagina

PDFmyURL.com

31.

Hartelijk dank dat je tijd genomen hebt om deze vragenlijst in te vullen. Wil je op de hoogte blijven van de resultaten van dit onderzoek vul dan je e-mail adres in. (NB. Deze wordt voor niks anders gebruikt dan om jou te informeren over de resultaten van dit onderzoek)

antwoorden verzenden

Bijlage 2

Beste lezer,

Je ontvangt deze vragenlijst omdat je in de afgelopen vijf jaar weer in de Noordoostpolder bent komen wonen, nadat je een tijd elders hebt gewoond. De vragenlijst bevat een aantal vragen over de redenen voor het vertrek uit, en de terugkeer naar de Noordoostpolder. Hierna volgen enkele vragen over het landschap van de Noordoostpolder. Als laatste volgen nog wat vragen over je persoonskenmerken.

De informatie zal worden gebruikt voor onze bachelorscriptie voor de opleiding Sociale Geografie en Planologie aan de Rijksuniversiteit Groningen. Je gegevens blijven anoniem. Alvast bedankt voor het invullen van de vragenlijst!

Met vriendelijke groeten, Guus Frenay, Jasper van Dijken en Jelmer-Jan Bootsma (studenten RUG)

Vragen over (terug)verhuisredenen

1. In welk jaar ben je vertrokken uit de Noordoostpolder? in _____

2. In welk jaar ben je weer teruggekomen naar de Noordoostpolder? in _____

3. Wat was de voornaamste reden om de Noordoostpolder te verlaten?

Het volgen van een opleiding

Werken buiten de Noordoostpolder

Je vond het niet meer prettig wonen in de Noordoostpolder (*ga naar vraag 5*)

Anders namelijk: _____

4. Als de opleiding of het werk wel in de Noordoostpolder aanwezig was geweest, was je dan ook vertrokken?

Ja, omdat _____

Nee

Misschien

5. In welke plaats/plaatsen woonde je tijdens je periode buiten de Noordoostpolder?

6. Kun je aangeven hoeveel dagen per maand je gemiddeld doorbracht in de Noordoostpolder, tijdens de periode dat je NIET woonachtig was in de Noordoostpolder?

Gemiddeld ____ dagen per maand

7. Kun je aangeven in hoeverre de volgende redenen om de Noordoostpolder te bezoeken (in de periode dat je NIET woonachtig was in de Noordoostpolder) voor jou van belang zijn geweest? (Omcirkel het juiste cijfer)

	Erg onbelangrijk	Onbelangrijk	Neutraal	Belangrijk	Erg belangrijk
Bij ouders op bezoek	1	2	3	4	5
Bij andere familie op bezoek	1	2	3	4	5
Partner opzoeken	1	2	3	4	5
Bijbaan	1	2	3	4	5
Bezoek aan sportvereniging	1	2	3	4	5
Andere vereniging namelijk: _____	1	2	3	4	5
Andere reden, namelijk _____	1	2	3	4	5
Andere reden, namelijk _____	1	2	3	4	5

8. Wist je tijdens je vertrek uit de Noordoostpolder al dat je weer zou teruggekomen naar de Noordoostpolder?

Ja, dat stond al vast.

Nee, ik wou juist niet teruggekomen naar de Noordoostpolder.

Nee, ik had geen idee of ik zou terugkeren Noordoostpolder.

9. Kun je aangeven in hoeverre de volgende redenen van belang waren om weer terug te keren naar de Noordoostpolder? (Omcirkel het juiste cijfer)

	Erg onbelangrijk	Onbelangrijk	Neutraal	Belangrijk	Erg belangrijk
Ouders die nog in de Noordoostpolder woonden	1	2	3	4	5
Andere familie die nog in de Noordoostpolder woonde	1	2	3	4	5
Veel vrienden woonden nog in de Noordoostpolder	1	2	3	4	5
Je wou ruimte en rust, en niet in een (grote) stad wonen	1	2	3	4	5
Je zat nog bij een vereniging in de Noordoostpolder	1	2	3	4	5
Je partner woonde nog in de Noordoostpolder	1	2	3	4	5
Je nam een bedrijf van een familielid over	1	2	3	4	5
Klaar met studie, geen werk, en woon nu tijdelijk weer bij ouders	1	2	3	4	5
Andere reden, namelijk _____	1	2	3	4	5
Andere reden, namelijk _____	1	2	3	4	5

10. Zijn sinds je weer in de Noordoostpolder woont bepaalde aspecten meegevallen en zo ja, welke?

11. Zijn sinds je weer in de Noordoostpolder woont bepaalde aspecten tegengevallen en zo ja, welke?

12. Verwacht je de komende vijf jaar de Noordoostpolder weer te verlaten?

Nee

Misschien

Ja, want _____

Vragen over landschapskenmerken van de Noordoostpolder

13. Wat zijn de eerste vier woorden waaraan je denkt bij de Noordoostpolder?

1. _____

-
2. _____

3. _____

4. _____

14. Kun je in de onderstaande tabel aangeven in hoeverre je de genoemde landschapselementen kenmerkend vindt voor de Noordoostpolder? Kun je daarnaast aangeven hoe je deze elementen waardeert. (Omcirkel het juiste antwoord)

	Kenmerkend					Waardering		
	Niet Sterk	Matig Zeer sterk	Neutraal	Negatief	Neutraal	Positief		
Bos	1	2	3	4	5	-	o	+
Rechte vaarten en sloten	1	2	3	4	5	-	o	+
Veeteelt	1	2	3	4	5	-	o	+
Verkavelingstructuur	1	2	3	4	5	-	o	+
Bomengordels/windsingels om dorpen en erven	1	2	3	4	5	-	o	+
Voormalige eilanden	1	2	3	4	5	-	o	+
Open landschap	1	2	3	4	5	-	o	+
Akkerbouw	1	2	3	4	5	-	o	+
Windmolens	1	2	3	4	5	-	o	+
Vershil tussen oud en nieuw land	1	2	3	4	5	-	o	+
Boerderijen	1	2	3	4	5	-	o	+
Dorpsuitbreiding	1	2	3	4	5	-	o	+
Gevarieerd landschap	1	2	3	4	5	-	o	+
Glastuinbouw	1	2	3	4	5	-	o	+
Arbeiderswoningen/blokken langs buitenwegen	1	2	3	4	5	-	o	+
Gepland landschap	1	2	3	4	5	-	o	+
Bruggen	1	2	3	4	5	-	o	+
De dijk	1	2	3	4	5	-	o	+
Bedrijvigheid	1	2	3	4	5	-	o	71 +
Bomenrijen langs wegen en vaarten	1	2	3	4	5	-	o	+

15. Hoe mooi vind je het landschap van de Noordoostpolder?.

Niet mooi 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 Zeer mooi

16. Wat is je favoriete plek in de Noordoostpolder en waarom?

Achtergrondkenmerken

17. Geboortejaar: _____

18. Geboorteplaats: _____

19. Huidige woonplaats: _____

20. Geslacht: M / V

21. Wat is je hoogst afgeronde opleiding:

Universiteit

HBO

MBO

Middelbare school

Anders namelijk: _____

22. Heb je een eigen bedrijf?

Ja (ga verder naar vraag 23)

Nee, mijn beroep is _____ (ga verder met vraag 25)

Nee, geen beroep (ga verder naar vraag 26)

23. Indien je een eigen bedrijf hebt: In welke sector is dit bedrijf het beste te plaatsen? (één antwoord kiezen)

Landbouw en visserij

Vervoer en communicatie

☐ Industrie	☐ Energie en water
☐ Bouwnijverheid	☐ Handel
☐ Horeca en toerisme	☐ Vervoer en communicatie
☐ Financiële instelling	☐ Zakelijke dienstverlening
☐ Onderwijs	☐ Gezondheidszorg / welzijnszorg
☐ Cultuur	
☐ Overig, namelijk _____	

24. Hoe oud was je toen je het bedrijf begon of overnam? _____ jaar

25. In welke plaats werk je? _____

26. Hoe is je huishouden samengesteld?

- Eenpersoonshuishouden
- Echtpaar / vaste partners, zonder kinderen
- Eén ouder met thuiswonende kinderen
- Echtpaar / vaste partners, met thuiswonende kinderen
- Andere samenstelling, namelijk _____

27. Waren je (groot)ouders pioniers in de Noordoostpolder (behoorden zij tot de eerste inwoners van de

Noordoostpolder)?

Hartelijk bedankt voor je tijd, en het invullen van de enquête. Mocht je belangstelling hebben naar het resultaat van het onderzoek dan kun je hieronder je e-mail adres achterlaten. We zullen je de resultaten sturen zodra het onderzoek is afgerond.

E-mail: